

תּוֹשַׁח
שֵׁוֹט
אָדָר א׳
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Hella Guthová, *Radostná jízda*, 1949, olej na plátně.
(K článku na straně 12–13.)

TRYZNA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Terezínská iniciativa zve všechny na vzpomínkovou tryznu, která se uskuteční v pátek **7. března 2008** v 10 hodin v Pinkasově synagoze. Toto datum je tragicky zapsáno do paměti českých Židů jako den, kdy byl v roce 1944 vyvražděn rodinný tábor v Osvětimi-Březince.

TRYZNA V LIBERCI

ŽO Liberec zve na vzpomínkovou akci, která se koná v pátek **7. března** v 16 hodin v liberecké synagoze. Důstojně si připomeneme vyvraždění českého rodinného tábora v Osvětimi. V rámci kulturního programu vystoupí Jiří Hošek a Dominika Hošková, kteří zahrají skladby židovských autorů.

DEN HOLOCAUSTU 2008

Od roku 2004 je součástí občanského kalendáře České republiky *Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti*, který připadá na 27. ledna – na den osvobození koncentračního tábora Osvětim. Stalo se tradicí, že oficiální připomenutí tohoto dne probíhá v Senátu Parlamentu ČR, který je v tomto případě partnerem Federace ŽO v ČR a Nadačního fondu obětem holocaustu jako vlastním pořadatelům

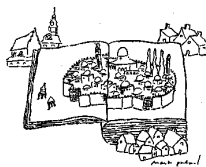
Letošního roku se slavnostní shromáždění uskutečnilo již 25. ledna, tradičně v Rytířském sále Valdštejnského paláce, poprvé za účasti prezidenta republiky. S projevy postupně vystoupili předseda Senátu Přemysl Sobotka (který nad shromážděním převzal záštitu), prezident ČR Václav Klaus, Warren L. Miller z USA, bývalý osvětimský vězeň, historik Toman Brod, zástupce Romů z ČR Karel Holomek, předseda ŽOP František Bányai a za Mezinárodní osvětimský výbor Christoph Heubner.

Za přítomnosti řady velvyslanců, mezi nimiž pochopitelně nechyběl ambasador Států Izrael ani velvyslanci USA a Velké Británie, představitelů FŽO, jednotlivých židovských obcí a organizací, ale i žáků Lauderovy židovské školy vyjádřili řečníci odhodlání uchovat a bránit památku obětí šoa i aktivně vystoupit proti snahám rehabilitovat a oživit nacistickou ideologii a antisemitismus. Uznání, úctu a podporu pak vyjádřili bývalým vězňům nacistických koncentračních táborů, kteří svou přítomností dodávali závažnosti a důstojnosti celého aktu to hlavní – autentičnost. (jd)

NEONACISTÉ V PLZNI NEUSPĚLI

V Plzni byla na 19. ledna 2008 plánována další provokace neonacistů. S odvoláním na neúspěšný pochod neonacistů v Praze svolali extremisté podobnou akci do Plzně. Jako důvod uvedli „manifestaci za svobodu slova a shromažďování“, která byla podle jejich názoru v Praze zákazem protižidovské a protidemokratické akce porušena. Skutečným úmyslem svolavatelů byl však pokus o vý-

AKTUALITY

směch obětem holocaustu i těm, kdo nacistické masakry přežili. V lednu 1942 totiž byli odvezeni do Terezína všichni Židé ve městě a okolí a právě to chtěli neonacisté pochodem kolem plzeňské synagogy po svém připomenout. Svým příznivcům dokonce doporučil se do Plzně ozbrojit.

Ale ani v západních Čechách nakonec neuspěli. Po určitých rozpacích příslušných institucí a protestech ŽO Plzeň, FŽO, Ligy proti antisemitismu, plzeňského biskupa i místní ekumeny a množství občanských iniciativ převzal iniciativu plzeňský primátor Pavel Rödl a pochod zakázal. Plzeňská židovská obec ve spolupráci s FŽO a Ligou proti antisemitismu, plzeňským ekumenickým hnutím a katolickým biskupstvím svolala k uctění památky obětem holocaustu na 19. ledna pietní náboženské shromáždění před Velkou synagogou. A toto shromáždění, jehož se spontánně účastnilo více než tisíc osob a které pak pokračovalo v katedrále sv. Bartoloměje na náměstí, se stalo bez nadsázky jedním z nejvýznamnějších projevů vůle občanů této země nedovolit ani přepisování dějin, ani opakování stále ještě nedávné minulosti. (red)

PODĚKOVÁNÍ ŽO PLZEŇ

Překotný vývoj událostí minulých týdnů nám ne vždy umožnil dostatečně vyjádřit vděčnost Vám všem, kteří jste se aktivně podíleli na přípravě pietních akcí k připomínce lednových transportů do Terezína, Vám, kteří jste vyjádřili naší organizaci podporu, Vám, kteří jste se zúčastnili některé z pietních akcí, Vám, kteří jste obdivuhodným způsobem zajišťovali bezpečný průběh těchto akcí, a v neposlední řadě Vám všem, kteří jste nás zaštili svými modlitbami.

Vám všem patří naše upřímné poděkování.

Židovská obec Plzeň

LENKA REINEROVÁ V BUNDESTAGU

Jako Židovka z Čech, jejíž rodinu vyvraždili nacisté, symbolizuje Lenka Reinerová (91) oběti holocaustu. Jako (poslední) německy píšící pražská spisovatelka je představitelkou generace, která se přirozeně pohybovala

v kultuře české i německé. To byl důvod, proč byla pozvána, aby 25. ledna při pietní vzpomínce na oběti holocaustu oslovila poslance německého Bundestagu. (Před ní se podobně cti dostalo např. nositeli Nobelovy ceny I. Kertészovi, spisovateli J. Semprúnovi, z Čechů jen prezidentu Havlovi.) Zdravotní stav autorce nedovolil být v Berlíně osobně, její projev však vzbudil velkou pozornost: vedle poslanců mu naslouchali i spolkový prezident Horst Köhler, vláda včetně kancléřky Angely Merkelové a mladí evropští studenti. (red)

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE V ROCE 2006 A 2007

Ministerstvo kultury ČR každý rok sleduje činnost muzeí, památníků a galerií na území České republiky a statisticky vyhodnocuje například jejich návštěvnost či počet uspořádaných kulturně-výchovných akcí, expozic nebo výstav. Až nyní jsme dostali údaje o přehledu činnosti celkem 478 statisticky sledovaných institucí v roce 2006. Židovské muzeum v Praze se svými 629 383 návštěvníky i nadále zůstalo nejnavštěvovanějším muzeem v České republice. Navíc bylo v celkovém přehledu muzeí na druhém místě podle počtu kulturně výchovných akcí, kterých v roce 2006 uspořádalo 409.

V roce 2007 se do muzea přišlo podívat dokonce 660 670 návštěvníků a jeho Vzdělávací a kulturní centrum uspořádalo 466 kulturně výchovných akcí. Bylo také zrestaurováno či zakonzervováno 337 předmětů, do knihovního fondu přibýlo 1500 knih a v rámci akvizic byly sbírky muzea obohaceny o celkem 176 předmětů. nh

Z OBSAHU:

- Plzeň 19. ledna 2008 **3**
 Sidry na tento měsíc **4–5**
Vnitř a přítom vně
 rozhovor s izraelskou výtvarnicí
 Jehudit Sasportasovou **6–7, 9**
 Budapešť: židovská čtvrť
 stále v ohrožení **8**
 Etgar Keret: *Semjon* **10–11**
 Výstava obrazů Helly Guthové **12–13**
 Ilja Hurník:
 Vzpomínka na Petra Ebena **14**
 Zemřel Heinz Jakob Tauber **15**
 Odešel šachový genius **15**
 Památky Ústeckého kraje **16**
 Nový statut – staré problémy **16**
 Dvě knihy Waltera Laquera **17**
 Nebezpečný Čunek...
 a další události **18**
 Izrael: *Koalice pro dějiny* **19**
 Kalendárium **20**
 Kultura **21**
 Zprávy ze světa **24**

DVA DŮVODY

Židovská obec v Plzni a Federace židovských obcí v České republice svolaly toto pietní náboženské shromáždění ze dvou důvodů. Prvním z nich je důstojné připomenutí událostí, které se v tomto městě před 66 lety, v roce 1942, odehrály. Během deseti dnů – 17., 22. a 26. ledna bylo třemi vlakovými transporty odvezeno do koncentračního tábora Terezín na 2500 Židů z Plzně a okolí. Předtím, než je němečtí vojáci s cedulemi na krku a seřazené do čtyřřadů odváděli na nádraží z budovy Sokola Plzeň 1 v dnešních Štruncových sadech, už prošli martyriem, které si jen málokdo z těch, kdo to neprožili, dokáže představit. Postupně byli zbaveni skoro všech práv, téměř vše jim bylo zakázáno, byli okradeni o svůj majetek, vyhnáni ze svých domů a bytů, označeni žlutou hvězdou a systematicky a neustále ponižováni. Nacisté to vše dělali metodicky, rozvážně, s chutí a s přesvědčením, že tak je to správné a že je to dokonce nutné. Možná si ti židovští otcové a židovské matky, za kterými kráčely malé děti, starci i ti mladí cestou na nádraží říkali, že snad už to nemůže být horší a že tam někde v Terezíně je čeká sice obtížná, ale přece jen snesitelnější budoucnost. Ale brzy se měli přesvědčit, že to nejhorší ještě zdaleka nepoznali. Na konci téhož roku, kdy opustili Plzeň, už jich žila pouze necelá třetina. Ostatní, přes 1800

mužů, žen a dětí, leželi v hromadných, často vlastnoručně vykopaných hrobech v Izbici, v Malém Trostinci či v Baranoviči, kde je vyslechné donaha střelbou vraždili esemani. Jiní skončili v Treblince, udušeni plynem, další pak v následujících letech v plynových komorách v Osvětimi. Konce války se dožilo 204 osob.

Připomínáme si to všechno před budovou této synagogy, která patří k největším v Evropě a kterou ti, na které tu vzpomínáme, navštěvovali. Připomínáme si to ve městě, kde pokojně a spořádaně žili v dobré shodě se svými sousedy a spoluobčany. Připomínáme si to jako svobodní lidé, kteří vědí, že součástí jejich svobody, možnosti a nadějí jsou i ti, které nepřátelé svobody, tolerance i prosté lidské slušnosti pronásledovali, ponižovali, týrali a zahubili.

V prostoru naší svobody se tito zavraždění objevují jako závazek, který žádný slušný člověk nemůže ignorovat. Závazek nebýt lhostejný všude tam, kde se objevuje snaha zlehčovat a zpochybňovat osud obětí

holocaustu a osud obětí totalitních ideologií vůbec. A to ve jménu těchto ideologií a ve snaze znovu je oživit a uvést je do každodenního i politického života. Protože útoky na oběti a vysmívání se jejich památce jsou ve skutečnosti útokem proti živým, proti všem, kdo nesdílejí představy o čistotách či nečistotách ras, o násilí jako univerzálním způsobu řešení problémů, o krvi a půdě, o prohnulosti demokracie, o potřebě vůdce atd.

A to je ten druhý důvod, proč se tady setkáváme – že totiž chceme spolu se všemi přítomnými vyjádřit protest proti snahám

PLZEŇ 19. LEDNA 2008

neonacistických skupin veřejně manifestovat antisemitské, rasistické a xenofobní postoje vůbec. Dáváme najevo, že pietní vzpomínka

Foto Jan Kodera.

na oběti holocaustu má neoddělitelně i současný rozměr, a tím je odmítnutí neonacistických a extremistických aktivit, pochodů i útoků na skupiny našich spoluobčanů.

JÍŘÍ DANÍČEK

(Z projevu předsedy FŽO.)

DOBŘÁ ZPRÁVA, ŽÁDNÁ ZPRÁVA

Až se koncem prosince bude sestavovat kalendárium událostí letošního roku, bude tam u 19. ledna věta: „V Plzni byl zmařen pokus neonacistů pochodovat před Velkou synagogou v době výročí transportů zdejších Židů z roku 1942.“ Pokud ta informace někoho zaujme a projde reakcí médií, rozroste se mu zmíněná věta v houšť témat, která teď ještě máme v dobré paměti. Soudě podle hlavních deníků a tří ústředních televizních stanic, však možno rovnou konstatovat, že jeden podstatný námět přišel zkrátka.

Noviny, internetové zpravodajství i televize především zaujalo, že plzeňský primátor Pavel Rödl pochod zakázal. Jeho odpovědné – a jak věřím i zákonné – roz-

hodnutí bylo převážně vystaveno kritice. „Boj s neonacisty je nad zákon,“ vynesl například rozsudek jeden celostátní deník.

Říkám si, jaká škoda, že stejnou pozornost nevěnoval postupu úředníka, který akci neonacistů hned po ohlášení nezakázal. Což se snad v zákoně nepíše, že se tak má stát, jestliže by oznámený účel shromáždění směřoval k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti kvůli národnosti, původu, rase a náboženskému vyznání? Jak toto příslušný úředník ověřil?

Snad ještě více však média propírala jiné téma: Přípravu Plzně na boj. Dozvěděli jsme, kolik na něj bude vyčleněno policistů, transportérů, vodních děl a vrtulníků. Plzeňané měli v ohrožené oblasti přeparkovat auta, zavřít obchody a nejlépe je i zabednit. Byli jsme varováni před bitkami neonacistů s přívrženci extrémní levice, odrazování od cesty kolem plzeňské Velké synagogy.

O aktivitě odpůrců neonacismu spojených v široké koalici židovských, občanských, křesťanských a mládežnických organizací se zato takřka nemluvalo. Copak by televizního diváka mohla zajímat solidarita lidí, které nespojuje ani strana, ani ideologie? Odpor proti hanobení obětí nacismu, ochota veřejně vystoupit v neformálním společenství proti propagaci nenávisti – to přece nevyvolá médiu tolik hýčkané napětí a obavy.

A pak přišla sobota 19. ledna. V Praze se sešly dvě stovky neonacistů, v Plzni dvacet. Pár

z nich samozřejmě dostalo slovo v hlavních televizních zpravodajstvích, ale shromáždění několika tisíc lidí v Plzni nestálo televízím za jedinou větu přímého účastníka. S ohledem na nepsaný mediální zákon „dobrá zpráva, žádná zpráva“ mě to nepřekvapuje. Stejně to bylo již 10. listopadu v Praze. Shromáždění několika tisíc občanů proti neonacistům ustoupila do pozadí před opakujícími se záběry pouličních bitek.

V Plzni se však nikdo nepral. Neonacisté připravovali provokaci, místo nich přišli slušní lidé. Atmosféra, která provázela jejich setkání, byla nádherná, a bylo to i setkání historického významu: Ještě nikdy se u nás tak výrazně neprokázala křesťansko-židovská vzájemnost jako účastí biskupa Františka Radkovského na šabatové bohoslužbě v synagoze a židovským vyznáním víry proneseným v plzeňské katedrále.

Jenže, všechno marno. Dobrá zpráva, žádná zpráva. To kdyby si někdo z účastníků shromáždění vymkl kotník, to by byl zpravodajský trhák!

LEO PAVLÁT

MIŠPATIM (2M 21,1–24,18)

Sidra na tento týden přikazuje: „Cizince neutlačuj a neutiskuj ho, neboť cizinci byli jste v zemi egyptské“ (2M 22,20) a pak znovu „A cizince neutiskuj, vždyť znáte mysl cizince, neboť cizinci byli jste v zemi egyptské“. Bible rozeznává dva druhy cizinců neboli *gerim*: spravedlivého cizince, čili *ger cedek*, který může pocházet z cizího, a dokonce modlářského národa, ale který se rozhodl stát se „Židem volbou“ a spojit život s osudem Izraele; a cizince, který třeba žije mezi námi v Zemi izraelské, a ač nekonvertuje, dodržuje základní zákony společenské morálky (nevraždí, nekrade, nenásilní a nepáchá cizoložství, nerouhá se proti Bohu, neúčastní se modlářských orgií, nejí krvavé maso ze živého zvířete, žije v souladu s právní strukturou spravedlivých soudů). V obou případech je *ger* cizinec, „někdo jiný“ – ale musí být přijímán láskyplně a s úctou, nikoli s výsměchem a zlobou.

Naše Bible popisuje dvojí nevhodné chování k cizinci: *ona'a*, neboli vykořisťování v obchodu (například najímání cizích dělníků za mzdu rovnající se zlomku toho, co by za tutéž práci dostali Izraelci), a *lechica*, čili slovní obtěžování, kdy se cizinci předhazuje jeho původ (viz B. T. Bava mecia 58b). Z těchto provinění se za vážnější pokládá to druhé, neboť zatímco za ošizenou výplatu je možné zjednat kompenzaci, nenávisťná slova nelze vzít zpět.

Co mě fascinuje, je otázka, proč Bible vyjadřuje tak ostrou citlivost vůči tomu, jak zacházíme s odlišnými lidmi, s cizinci: před tím, abychom je uráželi, nás varuje téměř čtyřicetkrát (B. T. Bava mecia 49b).

Ramban (v komentáři k Exodu, 22,20) vysvětluje, že Hospodin, soucitný a láskyplný stvořitel života, se stará zejména o „slabší nádoby“, tedy o vdovy, sirotky, nuzáky a cizince. Z pohledu Stvořitele se každá společnost a každý člověk nejlépe ozkouší tím, jak zachází se slabšími nádobami. Ti, kdo se k nim chovají přezíravě, se

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

za své chování budou muset zodpovídat Bohu.

Možná, že tato myšlenka jde ještě hlouběji. Mišna (Sanhedrin, kapitola

Moše rabenu. Kresba Carolina Sidon.

4) chválí Hospodina právě proto, že dokázal v rámci stvoření člověka učinit tolik rozlišností, růzností. „Všemohoucí, budiž požehnan, stvořil z hlíny Adama, prvního člověka, a z něj odvodil spoustu dalších lidských bytostí, ani jeden z nich nevypadá jak ten druhý, nemyslí jako ten druhý...“

Právě tyto rozdíly mezi jednotlivci – jejich obličejové rysy, stavba těl, otisky prstů, ideologie a názory vyjadřují skutečnou slávu Stvořitele – představují úžasnou jednotu, která staví na nespočetném množství různosti.

Bible nabízí pro slušné zacházení s cizinci ten nejzásadnější důvod: „A cizince neutiskuj, vždyť znáte mysl cizince, neboť cizinci byli jste

v zemi egyptské.“ Symbolizujeme největšího možného cizince a naše kolektivní zkušenost nás musí učit, abychom nechystali ostatním stejná ponížení, jakými jsme trpěli my.

Koneckonců, nejsme všichni cizinci v neznámém vesmíru? Neobáváme se snad nové doby ledové, globálního oteplení, zemětřesení a tsunami, nukleární zkázy? A necítí se jako cizinec sám Všemohoucí, když ve světě, který stvořil, panuje díky svobodné volbě tolik zla? Nepřikázal Hospodin Izraelitům, aby mu „postavili svatyni, aby mohl (konečně) dlít mezi námi“, a ne učí naše mystická tradice, že „Boží přítomnost spočívá ve vyhnanství“? Jestliže rav Nachman z Braslavi může učit, že v dosud nevykoupeném světě „je celý člověk jen ten, kdo má zlomené srdce“, možná bychom mohli my učit, že tento svět může milovat jako domov jen ten, kdo se v něm cítí jako v exilu. Milovat cizince znamená milovat Hospodina; milovat cizince znamená milovat sama sebe, neboť každý z nás je vůči druhému odlišný a cizí.

KI TISA (2M 30,11–34,35)

I stalo se, že když se přiblížil k táboru a uzřel tele a tance, vzplanul hněv Mojžíšův a odhodil z rukou svých desky a rozbil je na úpatí hory. (2M 32,19)

Mojžíš spatřil Izraelity, jak se pouhých čtyřicet dnů po zjevení na Sinaji radují z modly, a činí něco, co lze ospravedlnit jen prorokovým šíleným hněvem a současně vášní pro Hospodina a jeho zákony: roztříští desky s Božími příkazy. Zdá se, že naši moudří jeho čin přijímají a Mojžíšův vztek je určitě pochopitelný. Ale je to ideální čin, z něhož bychom se mohli učit? A jaký byl vůbec Mojžíšův vůdce a jak blízko byl svému národu?

Víme, že Mojžíšův obličej poté, co hovořil s Hospodinem, zářil. Tato zář byla přímým důsledkem skutečnosti, že Mojžíš mluvil s Hospodinem tvář v tvář a přeskočila na něj Boží jiskra. Aby byl prorok schopen hovořit s lidmi a nevbuzovat jejich strach, zakrýval si tvář rouškou, jakousi maskou.

Tato maska ovšem symbolizovala Mojžíšovo vyšší postavení a vytvářela mezi ním a Izraelity propast. Propast, kterou nedokázal překročit, protože neuměl v kontaktu se svým národem nalézt vhodná slova. Nesvedl mu vysvětlit, aby poslechli Jošua a Kaleba a pokusili se dobýt Zemi zaslíbenou, stejně tak jako se nesnažil domluvit skále, aby z ní prýštila voda, a místo toho do ní udeřil.

Haftora nám vypráví o dalším prorokovi, Elijáši, jenž je v mnoha ohledech Mojžíšovi podobný. Oba jsou zélóti, Mojžíš zabil egyptského strážce a rozbil Desky úmluvy, Elijáš bouřil proti prohnilé izraelské monarchii a židovským modlářům. Elijáše chtěli zabít král Achab a královna Jezebel a na Mojžíše si zase brousil zuby faraon, takže prorok musel uprchnout do Midjanu. Mojžíš demonstruje Hospodinovu moc na Sinaji před 600 000 Izraelity, Elijáš ukazuje sílu Všemohoucího před stejným počtem Izraelitů na hoře Karmel. Mojžíš cítil, že musí porušit přikázání, aby je ustanovil, a proto roztránil kamenné desky s Desaterem; Elijáš cítil, že musí zrušit zákaz stavby „vysokého oltáře“, aby dokázal Hospodinovu nadřazenost nad Bacalem. Mojžíš byl kritický vůči svému lidu: „Poslyšte, rebelové,“ a Elijáš ke svému: „Jak dlouho budete poskakovat na obě strany?“ Mojžíš rozdělil Rudé moře, Elijáš Jordán. Mojžíše napadl Korach a rebelové, aniž se ho kdokoli zastal, a Elijášovi vyhrožuje Jezebel. Stejně jako Mojžíš je Elijáš trpce zklamán, když vidí, že Židé si jeho zázraku na hoře Karmel zas tak moc neváží. Elijáš proto prosí Hospodina, aby si vzal jeho život. Bůh ho posílá na horu Choreb, kde k němu mluví nikoli jako „veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály“, ale jako „tichý a jemný hlas“.

Tragédie obou velkých proroků naší historie tedy spočívá v tom, že nepochopili Hospodinovo poselství k nim: totiž že spíš než úžasné zázraky mají na lidi vliv mírná slova a láskyplné pochopení.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – únor 2008

Staronová synagoga

1. 2.	pátek	začátek šabatu	16.36 hodin
2. 2.	sobota	MIŠPATIM 2M 21,1–24,18 hf: Jr 34,8–22; 32,25–26 mincha konec šabatu	16.15 hodin 17.47 hodin
6. 2.	úterý	1. den Roš chodeš adar I.	
7. 2.	středa	2. den Roš chodeš adar I.	
8. 2.	pátek	začátek šabatu	16.48 hodin
9. 2.	sobota	TERUMA 2M 25,1–27,19 hf: 1Kr 5,26–6,13 mincha konec šabatu	16.30 hodin 17.58 hodin
15. 2.	pátek	začátek šabatu	17.00 hodin
16. 2.	sobota	TECAVE 2M 27,20–30,10 hf: Ez 43,10–27 mincha konec šabatu	16.40 hodin 18.09 hodin
20. 2.	středa	Purim katan	
21. 2.	čtvrtek	Šušan Purim katan	
22. 2.	pátek	začátek šabatu	17.14 hodin
23. 2.	sobota	KI TISA 2M 30,11–34,35 hf: 1Kr 18,1–39 mincha konec šabatu	16.50 hodin 18.21 hodin
29. 2.	pátek	začátek šabatu	17.24 hodin
1. 3.	sobota	VAJAKHEL 2M 35,1–38,20 hf: 1Kr 7,40–50 mincha konec šabatu	17.00 hodin 18.32 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Každou sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Páteční večerní bohoslužby se nekonají.*

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

Bejt Simcha

V sobotu 9. února od 10 hodin ranní sobotní bohoslužba s Masorti a rabínem Ronaldem Hoffbergem. V pátek 22. 2. se bohoslužba v Bejt Simcha nekoná, místo toho Vás zveme na kabalat šabat s rabínem Kučerou v restauraci Mánes (nutno se předem přihlásit).

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

Po bohoslužbě nově nabízíme kurz čtení liturgických textů a tradičních písní pro svátky (v únoru příprava na Purim).

UVNITŘ A PŘITOM VNĚ

Rozhovor s izraelskou výtvarnicí Jehudit Sasportasovou

Jehudit Sasportasová nazvala svůj projekt pro benátské bienále Guardians of the Threshold, tedy Strážci či ochránci prahu, předělu. Ve strohé betonové budově z padesátých let vytvořila pravěkou jeskyni, jejíž návštěvník putoval třemi patry ve tmě a tichu. Prostřednictvím projektorů se mu naskýtal pohled do tajemných, mistrně vykreslených černobílých krajin – se stromy, bažinami a horami, do virtuálního prostoru zaplněného spoustou drobných detailů, například stovkami jehel a jehliček. Z některých dvourozměrných obrazů se postupně při cestě pavilonem stávaly trojrozměrné předměty – skutečné jehly či oštěpy. Je to pouť dokonale vytvořenou architektonickou instalací, cesta mezi minuciózně prokreslenými obrazy a současně osobní výpověď a pozvání do světa pocitů a idejí. V tmavém prostoru plném stínů a projektorů nikdy nevíte, zda to, co vidíte, je skutečný předmět, nebo pouhý jeho obraz či odraz. Kurátorka výstavy Suzanne Landauová (mimořádně původem z Čech) v katalogu k výstavě píše: „Když vstoupíte to pavilonu/instalace, který je pohroužen do tmy s vykouzlenými stíny stromů, okamžitě vás zasáhne souznění s Platonovou slavnou Alegorií jeskyně, v níž obyvatelé vidí pouze míhající se stíny na její zadní straně.“ Divák je uvnitř sluje a současně je tento prostor vytvořený architektonickými prvky (dřevěnými stěnami) schopen pozorovat. A tento prazvláštní, až schizofrenní pocit – pobývat uvnitř určitého světa a současně být jeho divákem – pokládá Sasportasová za základní zkušenost svého života, jež se jí vryla do paměti už v dětství a postupně se stala i klíčem pro její pozoruhodné výtvarně-filosofické instalace. O tom, co jí formovalo a ovlivňovalo, je následující rozhovor.

Žijete střídavě v Izraeli a Německu. Co vás zajímá na životě v Evropě?

Prostor. Prostor mezi lidmi, mezi myšlenkami. Je to pomalejší a klidnější svět, který mi dává možnost soustředění. Je mi blízký evropský způsob myšlení – snaha pátrat po tajemství uvnitř skutečnosti. V Izraeli jako by převládala americký způsob – rychle reagovat, rychle vše označit, zařadit, klasifikovat. Kdybych dělala rozhovor v Izraeli, první otázky by byly: jsi pobožná, nebo sekulární, jsi Sefardka, Aškenázka, jsi politicky napravo, nalevo, odkud přicházíš, jsi v Šalom achšav – je to jako skládání kousků do skládačky a dříve, než s člově-

kem pořádně promluvíte, už je někam zařazený a nemá svobodný prostor, aby se sám vyjádřil. Ještě než normálně otevřu pusku, už jsem marocká Židovka, takže sefardská malířka. Na tohle v Izraeli reaguji tak, že přece nereprezentuji marockou komunitu, že mě zajímá umění. V Evropě tohle vysvětlovat nemusím.

To byl důvod, proč jste z Izraele odjela?

Já v téhle realitě vyrostla, takže kvůli tomu bych neodjela. Ale chtěla jsem si

Jehudit Sasportasová se narodila roku 1969 v Ašdodu. Patří k nejvýraznějším izraelským výtvarnicím. Studovala filosofii na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a uměleckou akademii Becealel, kde od roku 1993 působí jako pedagožka. Žije v Izraeli a Německu, kde učí na berlínské akademii. Představila se na řadě výstav v Evropě i Americe, v současné době se jedná o možnosti její výstavy ve Veletržním paláci v Praze.

Foto Tomáš Kulka.

s tím skládáním puzzle trošku pohrát a v Evropě mi to jde snáz. Má rodina přijela do Izraele z Maroka v roce 1967, což bylo na marocké Židy dost pozdě a měli jsme začátky o něco snazší než naši krajané před námi. Nikdy jsem nezažila diskriminaci. Vyrůstala jsem v Ašdodu na pokraji pouště v moderním domě plném imigrantů. První patro byla Indie, druhé Maroko, třetí Gruzie a Rusko. Zvenku to vypadalo jako perfektní sionistický projekt: přišli jste, jste zaopatřeni, začínáte znovu. Uvnitř to bylo jiné – čím hůř se lidé přizpůsobovali, tím víc lpěli na svých původních kulturách. Už v dětství jsem viděla, že uvnitř lidí existují jeskyně či lastury, v nichž přechovávají nejsilnější životní vzpomínky z rodných zemí; zvenčí ale tihle imigranti vypadali jako anonymní součást úplně jiného života. Tehdy pro mě

začala hra s rozporem mezi tím, jak lidé či věci vypadají, a tím, co je uvnitř.

Žila jsem ve dvou světech. Člověk se naučí přizpůsobovat, ale vždycky cítíte, že jste jednou nohou uvnitř a jednou venku. Dává to schopnost pozorovat okolí, být uvnitř a přitom vně – tento pocit byl pro mou budoucí práci hodně důležitý, vlastně se postupně stal mým hlavním tématem.

Co dělali vaši rodiče?

Maminka byla švadlena a otec tesař. Oba byli ve svém řemesle vynikající, otec se učil v Itálii, matka v Paříži, šila krásné módní věci, haute couture. Základem našeho domova byl vztah k věcem, cit k materiálu, a také to, jak věci změnit, jak improvizovat. Maminka šila doma a taky otcova dílna a obchod byly u nás, takže jsme jako děti musely, i když nerady, pomáhat. Táta nám vyrobil dřevěné hračky, ale my chtěli také, jako měly ostatní. Až do osmnácti let jsem nenosila kupované šaty, všechno šila máma, to nás taky rozčilovalo. Bylo to trochu bláznivé. Otec sbíral staré židle, byt byl plný židlí, visely ze stropu, ze stěn. V poměrně malém bytě nás žilo šest dětí a rodiče, takže jsme museli nábytek všelijak přizpůsobovat stísněným podmínkám. Maminčin pracovní stůl se na noc otočil a vznikla postel. Ve dne se z jiných postelí stávaly skříně. Tady vidím základ své snahy vidět předměty či situace z různých úhlů, sledovat vztahy mezi lidmi, jak se projevují mezi nimi a jak navenek.

Otázka jako v Izraeli: jste pobožná?

Nejsem. Moji rodiče byli, dodnes jsou. Vyrostla jsem v pobožném prostředí, i když maminka chtěla, abychom chodili do sekulární školy. Dodržovali jsme všechny příkazy, každou sobotu k nám chodil rabín, zvali jsme přátele a lidi z obce a společně jsme četli Tanach a Talmud. Nikdo z mých sourozenců není pobožný, ale něco v nás zůstalo.

Jak ta zkušenost ovlivnila vás?

Myslím, že ovlivnila například můj přístup k práci. Když pracuji, nejdřív si píšu krátké texty – to je vlastně příprava pro instalace. Pak v textu vybírám slova, z nichž se stávají obrazy – je to tedy pohyb z textu do obrazu.

Co vás přivedlo do Berlína? Jak se tam cítíte?

Dostala jsem nabídku vyučovat na tamní umělecké akademii. Už předtím jsem tam pobývala jako hostující umělec v Künstlerhaus Bethanien. Ale nejsem v Berlíně trvale, vždy jeden semestr učím na Becealelu.

Jak se tam cítím? Je to obrovský rozdíl jako život na dvou různých planetách. Pro mě je hodně důležité světlo – to mi asi

chybí nejmíc. V Izraeli je silné, až palčivé světlo, a nejde jen o fyzickou zkušenost, je tu i pocit, že jste stále ozářeni, až spalování – jak světlem, tak realitou. Musíte si zakrývat oči, skrýt se. V Berlíně světla moc neužijete, hlavně v zimě ne, stmívá se už v půl páté. Změna světla hodně ovlivnila moji práci, víc se soustřeďuji na svůj vnitřní svět, na vzpomínky.

Studovala jste na jeruzalémské akademii Becalet, dnes na ní učíte. Čím vás ta škola přitahuje?

Studovala jsem a taky učila na jiných školách v Evropě a Americe a myslím, že Becalet je výjimečná akademie, je to velký rozdíl. Studium na Becaletu se vztahuje k západnímu umění, k evropskému umění, ale to, na čem staví, kolem vás chybí. Základní informace získávají studenti prostřednictvím fotografií, diapozitivů, uměleckých časopisů. Snaží se pak mnohem víc o tom, co vidí, přemýšlet, vnímat to intelektuálně. Má to své výhody i nevýhody. Když jste v přímém kontaktu s tím, na co reagujete, vztah je klidnější, pomalejší, má jiný rytmus. Když vaše inspirace chybí, nějak tuto absenci nahrazujete – silnější energií, obrovskou koncentrací na to, co získáváte zprostředkovaně. Podle mě se tento intelektuální způsob shoduje s židovským pojetím světa, s jeho DNA, s potřebou o všem něco říci – popřípadě to pozměnit. Když jsem studovala v New Yorku, přiváděl mě do úžasu prostor, který tam lidé mohou umění dát: mohou věci v galeriích v klidu pozorovat, vytvořit si k nim vztah, pak na ně nějak reagovat. To je úplně jiný rytmus práce. A to nemluvím o Evropě.

Promítá se do izraelského výtvarného umění to, co v okolí existuje, tedy politické napětí?

Myslíte vizuálně? Ano, jsou i díla, která situaci odrážejí přímo, to se týká hlavně fotografů nebo konceptuálních umělců. Ale umělci reagují většinou tím, že se angažují v různých společenských hnutích. V práci odpovídají spíš určitým skepticismem, snahou se od toho všeho izolovat – ale toto úsilí se v jejich věcech stejně nějak, ovšem nepřímo, odráží.

Existuje snaha vést studenty k tomu, aby vytvářeli „izraelské umění“? Potlačovat to, co si v sobě přináší z rodných zemí?

Teď už určitě ne. Takový trend byl v sedmdesátých a osmdesátých letech. Moje generace, lidé, kterým je kolem třiceti, čtyřiceti, se začali proti tomuhle přístupu „izraelského umění“ bouřit. Samozřejmě existují určité faktory, které jsou ryze izraelské. Pro mě byla třeba práce pro bienále jednou z nejpříliš politických věcí, které

jsem dělala. Byla to vlastně politická poezie. Ale ten politický smysl byl skrytý. Lidé se ptali, co je na tomhle díle izraelského? Hledali vizuální prvky, které by mohli snadno určit, jako třeba bezpečnostní zeď. Já myslím, že se musí jít hlouběji, ale chce to víc času a soustředění. To, co je

Z instalace *Guardians of the Threshold*, Benátky 2007.

pro mě politické sdělení, lidé zvenku tak nevnímají. Jedna kritika tvrdila, že moje umění je „příliš mezinárodní“, že v něm není nic izraelského. Pro mě to je téměř filosofická otázka – kdy je možné nějaký artefakt vystavit pod značkou, říci, to je izraelské, anglické, francouzské umění? Klíč bych hledala jinde než v jasném vizuálním zobrazení něčeho, co zcela jasně odkazuje k typicky národním reáliím.

Prosadili se v Izraeli nějak významně umělci, kterým se říká naivní? Lidé bez profesionální přípravy a dovedností?

Nejsou výrazní. K těm opravdu známým patří třeba Gabriel Cohen. V Izraeli je velká dominance dvou hlavních akademií – jeruzalémské a telavivské a lidé, kteří je neabsolvují, se těžko prosazují. Nedostanou se do galerií, nepatří do žádné „kliky“.

Izrael je úžasně kreativní země, jako by si tím lidé, kteří tu žijí, něco vynahrazovali – svou nemožnost zakotvit, navázat na vlastní kořeny. Čím méně jsou usazeni, tím činoroději se chovají, někdy tam cítíte tlak jako v Papinově hrnci a člověk pak utíká jinam, do jiných zemí, aby se po čase zas vrátil a čerpal sílu. Je to jako vulkán talentů, hledání nových cest, projektů. Američtí studenti vědí, že žijí ve středu dění, takže se tolik nenamáhají, nemají v sobě tu potřebu hledat a vstřebávat cizí vlivy. Pro tvůrčí a inteligentní lidi je Becalet báječná škola. Pro ty ostatní je tam možná trochu příliš konkurenční prostředí, i když je nesmírně inspirativní.

Proč myslíte, že jste byla vybrána na benátské bienále?

Asi proto, že jsem posledních deset let hodně pracovala v USA a v Evropě. Každý člen výběrové komise složené z kurátorů z různých muzeí a umělců navrhl tři jména a ten, kdo získal nejméně hlasů, vyhrál. Byla jsem opravdu překvapená, nečekala jsem to – když tak třeba v pětapadesáti nebo šedesáti.

Pro bienále jste musela připravit zvláštní práci?

Ano. I když je možné shrnout něco z předchozí práce, je zvykem udělat něco zvláštního.

Jaké byly vaše předchozí instalace?

Před čtyřmi lety jsem dělala instalaci s názvem *Tesař a švadlena*. Víte, mě zajímá osobní výpověď a její převedení do forem. Tahle instalace je vlastně půdorys našeho bytu, je tu všechno od židlí až po piano. Je tu i zahrada, která vlastně neexistovala, protože za naším domem byla poušť, ale jako dítě jsem ji tam viděla. Jsou tu diagramy, které jsem psala jako malá, protože jsem si vymyslela vlastní jazyk, aby mu sourozenci nerozuměli. Takže to, co diváci vidí, je vlastně hluboce osobní vzpomínka na dětství. A současně formalistická formalistická instalace. Podobně to je s dalším projektem, *Jeskynním světlem* – to byla instalace, kterou jsem připravila pro Drážďany. Znovu: formalistní záležitost, do které jsou zakódované osobní zkušenosti. (pokračování na str. 9)

BUDAPEŠŤ: ŽIDOVSKÁ ČTVŘTĚ STÁLE V OHROŽENÍ

Stará židovská čtvrť v Budapešti nacházející se ve vnitřních částech čtvrti Erzsébetváros (v sedmém obvodě) patří spolu s oblastí kolem místního hradu a hradeb a městským centrem k nejvíce autentickým a nejcennějším architektonickým celkům maďarské metropole. Zachovaly se v ní užší a nepravidelné ulice a budovy vystavěné ve stylu architektury 19. století, tedy v historizujících slozích (hlavně klasicismu) a secese. Budovy zdobené portály a balkony, tepanými mřížemi,

s množstvím původních prvků v interiéru, tajemné labyrinty průchodů jsou charakteristické pro čtvrť, v níž před válkou žila asi třetina budapeštské židovské populace a v níž se nachází většina židovských kulturních, náboženských a vzdělávacích institucí a historických památek. Nejedná se tedy pouze o turisticky zajímavou oblast, ale o místo, kde dodnes nezanedbatelná část ze zhruba osmdesáti tisíc židovských obyvatel Budapešti žije, učí se, modlí se... Čtvrť měla vynikající předpoklady stát se živoucím židovským světem uprostřed velkoměsta země s největší židovskou populací ve střední Evropě. Bohužel místo snahy o šetrné opravy chátrajících domů a o zachování původní atmosféry se v Budapešti děje pravý opak.

ZAČALO TO V KOMUNISMU

Pokusy o proměnu této městské části začaly ještě v době komunismu. Práce na rekonstrukci zchátralých budov byly zahájeny v 80. letech minulého století – a současně se už tehdy začalo s bouráním cenných domů a jejich nahrazením nekvalitními moderními stav-

bami, jejichž rozměr a podoba naprosto nezapadají do originálního koloritu zdejší čtvrti. Stavební práce pokračo-

Proluka po zbořeném domě v sousedství synagogy na ulici Dohány. Foto Martin Fejer, EST-ostphoto.

valy i v letech devadesátých a nabraly na obrátkách po roce 2002. V devadesátých letech bylo předloženo několik plánů, jak upravit třídu Madách na

Foto Martin Fejer, EST-ostphoto.

pěší zónu. Plánovaná zóna protíná starý systém ulic a parcel i zástavbu z 19. století a podél ní se počítá s výstavbou velkých moderních domů

a podzemních garáží. Současně by se kvůli ní muselo zbourat šestadvacet domů, mimo jiné dům s židovskou rituální lázní mikve.

V roce 2001 byl vypracován další plán pro okolí synagogy na ulici Dohány, největší fungující synagogy v Evropě, postavené roku 1854. Ani tento plán nevede k zachování stávajícího stavu, ale má za cíl bourat staré domy a stavět nové moderní budovy, které svým charakterem i výškou lokalitu ničí. Radnice zmíněných obvodů se nezastavily ani před faktem, že roku 2002 se židovská čtvrť dostala do nárazníkové zóny Andrásyho třídy, která byla prohlášena za součást buda-

peštského světového kulturního dědictví. V letech 2002 až 2006 radnice sedmého obvodu prodala soukromým investorům 47 nemovitostí (a většinou na tyto domy rovnou také vydala povolení k demolici). Tehdy došlo ke zbourání několika cenných domů – byly to budovy z přelomu století, v nichž se nacházely továrny a dílny, domy propojené průchody a dvory, kde původně žili židovští řemeslníci a obchodníci. Místo nich byly postaveny moderní nekvalitní budovy, které se do těchto míst naprosto nehodí.

Na jaře 2004 se proti nesmyslnému ničení čtvrti ozvali místní obyvatelé: vzniklo občanské hnutí „Óvás! Sdružení pro zachování kulturního a architektonického dědictví Budapešti“ a na základě jeho aktivit nařídil památkový úřad pro „starou židovskou čtvrť v Pešti“ památkovou ochranu; o rok později bylo za památkově chráněné prohlášeno jednapadesát budov včetně domů, které měly být podle dřívějších plánů strženy. Nicméně neprosadil se systematický plán, jak ničení čtvrti zastavit, mnoho budov, které by si podle názoru Óvásu památkovou ochranu zasloužily, ji dosud nemá. Investoři se

také uchylují k taktice, jakou známe z Prahy: zachovávají jen fasádu domu, interiér přebudují a promění v bezpo-
hlavní krabici.

BOURÁ SE DÁL

Židovská čtvrť je opravdu ohrožena. Bez ohledu na památkovou ochranu se dál bourá a staví. Hlavní slovo mají městští radní, investoři a developerské společnosti, v jejichž zájmu je strhnout staré „neekonomické“ domy a stavět nadměrné budovy s mnoha čtverečnými metry k pronájmu. V některých částech židovské čtvrti chybí už téměř čtyřicet procent klasicistních, historizujících a secesních domů, nahrazuje je „bytová zástavba“. Řada ulic se změnila k nepoznání, přičemž žádný z odpovědných úřadů, včetně památkářů, neshledává na situaci nic zvláštního. Zejména postoj památkářů je neuvěřitelný.

Od podzimu roku 2007 se začalo s bouráním v bezprostředním okolí synagogy na ulici Dohány. Byly strženy domy z let 1890 a 1866 a místo nich mají stát bytové bloky, na které již bylo vydáno stavební povolení. Podle vizualizací plánovaných domů zastíní synagogu se dvěma věžičkami, postavenou v maurském stylu, masivní osmiposchoďový objekt, který bude stát ve dvoře domu proti synagoze. K témuž domu (z roku 1844) se podle plánu mají přistavět další tři patra. Nepomáhají protestní petice a demonstrace ani články publikované v místním i zahraničním tisku. Podle posledních zpráv se například v době uzávěrky tohoto čísla koná veřejné slyšení ohledně výstavby v ulici Nagydiófa číslo 8. Místo starého dvouposchoďového domu tu má vzniknout sedmipatrový obytný dům, a to s posvěcením vedení městské části.

Je smutným, ale zatím zdánlivě nezvratitelným faktem, že jedinečný historický a architektonický celek, který přežil 200 let včetně období nacistického teroru a komunismu, může během několika let zmizet ze světa.

am

(Více informací o tématu lze nalézt v Rch 6/2005 a na webových stránkách www.levego.hu a www.kidma.hu/ovas.)

UVNITŘ A PŘITOM VNĚ

(dokončení ze strany 7)

Jaké osobní vzpomínky jsou obsaženy v benátské instalaci?

Tak třeba ty jehly, to je ozvěna dětství: každý večer jsem musela pomocí velkého magnetu sesbírat a uklidit jehly rozházené

Vodní strom, tuš na papíře, 2005.

po celém bytě. Celý ten kontrast moderní budovy pavilonu a uvnitř tajemného nezbadatelného světa jeskyně, to je také vzpomínka na dětství, na naši první zkušenost, kdy všechno, ale úplně všechno kolem nás bylo moderní, a naši rodiče a ostatní přistěhovalci si přitom v sobě nesli své staré tajemné světy.

Často malujete také stromy. Co ty pro vás znamenají?

Stromy jsem kreslila už dřív, jsou to vlastně portréty. Nikdy nekreslím lidské postavy a kresby stromů беру jako zprávu o duševním stavu.

Proč se vaše instalace jmenuje *Strážci prahu*?

V posledním patře pavilonu je osvětlený prostor se stíny stromů, mýtina. Motiv mýtiny se tu opakuje často. Hranice mýtiny jsou prahem, na kterém něco končí a současně začíná něco nového, odtud název instalace. Mýtina jako svědectví něčeho, co se stalo. Něco strašného – místo, kde už nerostou stromy, ale současně je to

zdroj světla pro ostatní stromy. Je tu krásná krajina a pak mýtina, kterou zarůstá příroda, ale nikdy ji úplně nepohltní.

Mýtina pro vás osobně tedy znamená bolest, přerušení?

V mém životě se staly věci, které nikdy nezarostou. Když mi bylo devatenáct, přišla jsem o bratra, se kterým jsme si byli hodně blízcí. Bylo to pár měsíců před tím, než jsem začala studovat na Becalelu. Unesli ho teroristi a zavraždili ho.

Je takový výklad pochopitelný bez vašeho komentáře?

Já nechci nic komentovat nebo zaujímat stanoviska. Jsem umělkyně a instalaci беру jako pozvání do svého světa.

Jak vaši instalaci vnímali diváci?

Ti, co tam byli, hovořili o magnetické síle, kterou v pavilonu cítili. Všechno, co tam je, jsem sama vytvořila, dala jsem do toho svou energii. Líbilo se mi, když byli lidé zpočátku zmateni, brali instalaci jen jako estetickou zkušenost. Pak se ale pohroužili do prostoru a začali ho vnímat, vnímali i prázdný prostor mezi předměty. S tím vším pracuji – prázdný prostor, který tam je, je velmi důležitý, je to brána k dalšímu stupni vnímání. Řekla bych, že v Benátkách jsem udělala svůj nejprázdnější projekt, a přitom je tolik naplněný. Takže kdyby se někdo zeptal, co

Lampa, počítačový obraz, různá média. 2003–2004.

je na té instalaci politického nebo izraelského, tak je to vlastně všechno, všechny ty drobné detaily, prázdný prostor, a také mýtiny.

ALICE MARXOVÁ, TOMÁŠ KULKA

ETGAR KERET: SEMJON

Etgar Keret se narodil roku 1967 v Tel Avivu. Psát začal v roce 1992 a dnes je nejoblíbenějším autorem izraelské mládeže. Jeho tvorba byla přeložena do více než dvaceti jazyků včetně češtiny – knižně mu u nás pečl nakladatelství G plus G vyšel výbor z kratších próz nazvaný Létající Santini. Povídka Semjon byla v anglické verzi otištěna před rokem v revui Moderní hebrejská literatura, jejímž tématem se v čísle 3 (zima 2006/2007) stala kultura a konflikt.

Za dveřmi stáli dva lidé. Poručík s háčkovanou jarmulkou na hlavě a za ním hubená důstojnice s řídkými, světlými vlasy a s kapitánskými výložkami na ramenou. Orit chvíli čekala, a když pochopila, že sami nezačnou, zeptala se, jestli jim může nějak pomoci. „No tak, Gozlane,“ vyštěkla kapitánka na vojáka – trochu jako rozkaz a trochu jako pokárání. „Jsme tu kvůli vašemu manželovi,“ zamumlal pobožný voják s jarmulkou, „nepozvete nás dál?“ Orit se usmála a řekla, že někde asi udělali chybu, protože není vdaná. Kapitánka se zadívala na pomačkaný lístek, který svírala, a zeptala se, jestli se jmenuje Orit, a když Orit přisvědčila, kapitánka řekla zdvořile, ale rozhodně: „A opravdu nás nepozvete dál?“ Orit je uvedla do obývacího pokoje bytu, který si pronajala napůl se spolubydlicí. A než jim stihla nabídnout něco k pití, pobožný voják ze sebe vychrlil: „Je mrtvý.“ „Kdo je mrtvý?“ zeptala se Orit. „Proč tak rychle?“ vyčetla mu kapitánka. „To nemůžeš vteřinku počkat, aby si aspoň sedla? Nebo natočila skleničku vody?“ „Promiňte,“ otočil se pobožný voják k Orit a nervózně pošukoval sevřenými rty. „Jste můj

první případ. Ještě jsem ve výcviku.“ „Nic se nestalo,“ opáčila Orit, „ale kdo že je mrtvý?“ „Váš manžel,“ odpovéděl pobožný voják. „Nevím, jestli se to k vám už doneslo, ale dneska ráno teroristi zaútočili na křižovatku Bejt Lid...“ „Ne,“ odvětila Orit, „nedoneslo.“ „Ale vůbec na tom nesejde, protože je to celé nějaký omyl. Řekla jsem vám přece, že nejsem vdaná.“ Pobožný voják se tázavě zahleděl na

kapitánku a ona sjela očima Orit. „Jste Orit Bjelska?“ zeptala se kapitánka lehce netrpělivým tónem. „Ne,“ řekla Orit. „Jsem Orit Levinová.“ „Ano ano,“ zvolala kapitánka, „přesně tak. A už dva roky jste vdaná za seržanta Semjona Bjelskyho. Nebo tak je to tu aspoň napsané.“ Orit se posadila na otrhanou pohovku. V krku jí vyschlo tak, až ji tam zasvědčilo. Když se teď nad tím zamyslela, opravdu by bylo lepší, kdyby s tou informací počkali, až by před ní stála láhev dietní koly. „Tohle fakt nechápu,“ zašeptal nahlas pobožný voják, „tak je to ona, nebo ne?“ Kapitánka mu naznačila, aby zmlknul. Vyrázila ke kuchyňskému dřezu a přinesla Orit sklenici vody. Voda z kohoutku v jejím bytě byla odporná. Orit vždycky připadalo, že voda je odporná – a nejodpornější pak voda v jejím bytě. „Napijte se,“ řekla kapitánka, podala Orit sklenici

a usadila se vedle ní. „My nespěcháme.“ Seděly v naprostém tichu, až pobožnému vojákovvi, jenž pořád stál, začala docházet trpělivost. „Neměl tu žádnou rodinu, věděla jste to?“ řekl. Orit přikývla. „Všichni zůstali v Rusku nebo v Nezávislém svazu, nebo jak že se to dneska jmenuje. Byl tu úplně sám.“ „Teda kromě vás,“ řekla kapitánka a dotkla se suchou dlaní Oritiny zpoceně. „Víte, co to znamená?“ zeptal se Gozlan a uvelebil se v křesle naproti. „Sklapni,“ zasyčela na něho kapitánka. „Ty tupče.“ „Jaký tupče?“ vyjekl uraženě pobožný voják. „Stejně jí to nakonec budeme muset říct, tak proč to protahovat?“ Kapitánka ho jakoby ignorovala a nešikovně Orit objala, což je zjevně obě vyvedlo z míry. „Co mi budete muset říct?“ zeptala se Orit a pokusila se z objetí vymanit. Kapitánka ji pustila, trochu teatrálně se zhluboka nadechla a prohlásila: „Jste jediná, kdo ho může identifikovat.“

Se Semjonem se poprvé setkala toho dne, kdy se vzali. Sloužil na stejné základně jako Asi a Asi jí o něm věčně vykládal různé historky, jak nosí kalhoty tak vyšponované, že ráno co ráno musí zvážít, na kterou stranu si hodí ptáka, a jak pokaždé, když v rádiu poslouchají program Hrajeme na přání a hlasatel řekne něco jako „tomu nejhezčímu vojákovvi v celé armádě“, Semjon zpozorní, jako by ten vzkaz byl na sto procent pro něho a ani náhodou pro někoho jiného, a jak se pokaždé tváří zklamaně. „Kdo by mu tak asi co přál, když je takovej šmuk?“ rozesmál se Asi, kdykoli jí tu příhodu vyprávěl. A právě toho šmuka si vzala. Vlastně Asimu nadnesla, že vzít by si ji měl on, ale Asi řekl za nic na světě, protože fiktivní sňatek s přítelem není nikdy úplně fiktivní a určitě by všecko jenom zamotal. A Asi taky nabídnul Semjona. „Za sto šekelů ti ten trouba klidně udělá i dítě,“ uculil se. „Za sto šekelů by si tihle Rusové nechali vrtat koleno.“ A třebaže s tím v hloubi duše už souhlasila, Asimu řekla, že si to musí rozmyslet. Když jí oznámil, že si ji nevezme, zranil její city. Vždyť to koneckonců bylo poprvé, co Asiho o něco požádala, a přítel by přece měl umět pomoci,

když je potřeba. Vezme si tedy Semjona, ovšem neřvala zrovna radostí, protože i když to bude jenom naoko, vzít si troubu není žádná legrace. Dalšího dne se Asi vrátil ze základny, vlepil jí na čelo mokrý polibek a řekl: „Ušetřil jsem ti sto šekelů.“ Orit si z čela otřela sliny a Asi jí to objasnil: „Ten trouba si tě vezme zadarmo.“ Orit namítla, že jí to přijde kapánek podezřelý a že si musejí dát pozor, protože Semjon možná vlastně ani nechápe, co znamená slovo ‚fiktivní‘. „Ale chápe, a jak to chápe!“ zvolal Asi a začal se přehrabovat v ledničce. „Tak proč souhlasil, že to udělá zadarmo?“ zeptala se Orit. „Co já vím?“ zasmál se Asi a ukousl si z nemyté okurky. „Třeba mu docvaklo, že víc ženatej už v životě nebude.“

Kapitánka řídila renaulta a pobožný voják seděl vzadu. Skoro celou cestu mlčeli, a Orit tak měla dost času na přemýšlení – že poprvé v životě uvidí mrtvého člověka a že se prozatím z každého jejího přítele vyklubal hajzl, a že i když to vždycky tušila hned od počátku, stejně s ním rok nebo dva zůstala. Přemítala o potratu a o své matce, která věřila na reinkarnaci a tehdy jí řekla, že duše toho dítěte se převtělila v jejího vypaseného kocoura. „Poslouchej, jak pláče,“ řekla dceři. „Všimni si, jak sténá, úplně jako dítě. Máš ho už čtyři roky, a takhle nikdy nenaříkal.“ Orit věděla, že matka plácá nesmysly a že kocour na okně ucítil jenom jídlo nebo nějakou kočku a ke smutku nemá žádný důvod, ale jeho mňoukání opravdu trochu připomínalo dětský pláč a pokoj nedal celou noc. Alespoň v něčem ji potkalo štěstí – už se s Asim rozešla, protože kdyby se mu s něčím takovým svěřila, příšerně by se jí vysmál. Pokoušela se tedy myslet na Semjonovu duši a v co se asi převtělila, hned si však připomněla, že na nic podobného nevěří. A pak se sama sebe zeptala, proč těm

důstojníkům kývla, že s nimi zajede do márnice, a proč jim nesdělila, že ten sňatek byl fiktivní. Vyhlídka na márnici a identifikaci manžela ji docela vzrušovala. Sice perverzním způsobem, ale vzrušovala. Jako by se ocitla se filmu – získá novou zkušenost a nebude jí to nic stát. Asi by patrně podotkl, že se jí naskytla skvělá příležitost, jak čerpat doživotní vdovskou penzi, aniž by musela hnout prstem, protože s oddacím listem z rabinátu nesvede nikdo v armádě ani tuk. „Nebojte se,“ utrousila kapitánka, která si určitě všimla Oritina svráštěného čela. „Budeme pořád s vámi.“

Asi se na rabinát dostavil coby Semjonův svědek a během celého obřadu dělal na Orit opičky. A samotný Semjon vypadal mnohem líp než v těch historkách. Ne jako kapitální úlovek, ale ani ne tak strašně, jak ho popisoval Asi. A nebyl takový pitomec, jak tvrdil Asi. Byl hodně zvláštní, ale ne hloupý, a po obřadu je Asi oba vzal na falafel. Za celý den si Orit a Semjon nevyměnili ani slůvko – kromě pozdravu a toho, co museli říkat při obřadu, a u stánku s falafelem se usilovně vyhýbali pohledu toho druhého.

Kresby Antonín Sládek.

Asiho to rozesmálo. „Koukej, jakou máš pěknou manželku,“ vyvýskl a položil Semjonovi ruku na rameno. „Krasavici Vasilisu.“ Semjon pořád upřeně zíral na svou kapající pitu. „Co my si s tebou počnem, Semjone?“ po-

pichoval ho dál Asi. „Víš přece, že jsi teď musíš políbit. Jinak váš sňatek nevejde podle židovského zákona v platnost.“ Ani teď vlastně netuší, jestli mu Semjon věřil. Asi jí později řekl, že jasně že nevěřil a že to jenom hrál, aby využil situace, ale Orit si tak jistá nebyla. Na každý pád se k ní najednou naklonil a pokusil se ji políbit. Orit uskočila a jeho rty se o ni ani neotřely. Nicméně dech z jeho úst ano, a spojil se s pachem přepalovaného oleje na falafel a s oním zatuchlým oděrem rabinátu, jenž jí uvízl ve vlasech. Pár kroků od nich dvou ustoupila a vyzvracela se do truhlíku s květinami, a když vzhlédla, očima se střetla se Semjonovým. Na okamžik ztuhl a pak se prostě vymrštil a rozběhl se pryč. Asi se ho snažil přivolat zpátky, ale on se nezastavil. A tehdy ho viděla naposled. Až do dneška.

Cestou se strchovala, že ho identifikovat nedokáže – vždyť ho viděla jenom jednou, před dvěma lety, a to byl živý a zdravý. Přesto teď okamžitě věděla, že je to on, a neváhala ani vteřinu. Tělo mu až ke krku přikryli zeleným prostěradlem. Obličej měl netknutý, až na malou díрку ve tváři – ne větší než šekelovou minci. A kolem mrtvoly se vznášel stejný pach jako z jeho dechu na její tváři před dvěma lety. Často na tu chvíli vzpomínala. Ještě když trčeli u toho falafelového stánku, Asi jí uklidňoval, že ona za nic nemůže – z pusu to přece táhlo Semjonovi –, ale Orit se nikdy nezbavila pocitu, že za něco přece mohla. A i dnes, když jí zakleпали na dveře, si to měla pamatovat. Copak se snad vdávala tisíckrát? „Chtěla byste s manželem zůstat chvílku o samotě?“ zeptala se kapitánka. Orit zakroutila hlavou. „Jen si klidně pobřečte,“ řekla kapitánka. „Nemá cenu to v sobě dusit.“

Přeložila Hana Ulmanová.

ROZPUŠTĚNÉ POSTAVY

Výstava ke 100. výročí narození malířky Helly Guthové

V Galerii Roberta Guttmanna bude v únoru a březnu představeno dílo u nás málo známé malířky Helly Guthové, na kterou Židovské muzeum v Praze zapůjčilo početný soubor prací z její pozůstalosti z Anglie. Vůbec poprvé se tak na samostatné výstavě v Praze představí neobyčejně nadaná a odvažná umělkyně, která většinu svého díla vytvořila ve ztížených podmínkách emigrace a mezinárodní umělecké konkurence v Londýně a v Paříži. Přesto díky své pílí a nadání dosáhla poměrně značného uznání nejen v 50. a 60. letech, ale i v nedávné době, kdy byla znovu objevena několika galeriemi ve Francii a Německu.

PRAHA (1930–39)

Hella Guthová se narodila 16. 2. 1908 v Kostelní Bříze (Kirchenbirk) u Sokolova (Falkenau) v západních Čechách. Její rodiče Arnošt Guth, specialista na plicní choroby, a matka Helena, roz. Rosenzweigová, pocházeli z Prahy. Kultivované rodinné prostředí jí umožňovalo rozvíjet její zájmy, už během středoškolských studií absolvovala umělecké školení (měla mj. učitele z Bauhausu). V letech 1926–29 studovala na Umělecko-průmyslové škole ve Vídni v malířském ateliéru W. Müllera-Hofmanna, kde studentům získávali znalosti také v oboru užité grafiky, propagace a základech grafických technik. Roku 1930 přišla do Prahy a rozhodla se vydělávat si kresbami pro pražské noviny a časopisy. Zapsala se do ateliéru Williho Nowaka na pražské Akademii, kde studovali především slovenští a židovští studenti. Tady se patrně seznámila s Jakubem Bauernfreundem, Endrem Nemesem a Janem Bendou, s nimiž se stýkala i později. Studium však po prvním ročníku přerušila a dala přednost nezávislému životu.

Tvorba Helly Guthové byla zpočátku ovlivněna proudem sociálního civilismu, ve svých studiích zpracovává motivy ze života na městské periferii. Na základě těchto studií vzniklo počátkem 30. let několik zdařilých linorytů a dřevorytů. V zimě 1932 a 1933 Guthová vytvořila svoje nejvýznamnější grafické dílo – cyklus dřevorytů k deseti písním *Třigrošové opery* Bertolta Brechta. Mladá malířka slavné dílo viděla při videiské premiéře a udělalo na ni silný dojem: „...bylo to více než zážitek. Bylo to osvětlení – jako když otevřete okno. Všechno, co v tom bylo, mne velice oslovilo,“ vzpomínala později. Album, které vydala r. 1933 v tiskárně Becker & Co.

v Ústí nad Labem vlastním nákladem, kritika přijala pozitivně. Její dřevoryty nejsou pouhou ilustrací, ale samostatnými kompozicemi na dané literární a hudební motivy. Autorka vychází zdařile z tradice pokleslých morytů a kramářských písní, v podání písní *Třigrošové opery* je však zcela původní (jeden ze tří dochovaných výtisků nedávno koupilo Židovské muzeum v Praze).

Hella Guthová, Paříž 1959. Foto archiv.

V roce 1933 se Guthová zapojila do kulturního života německé levicové emigrace v Praze. Wieland Herzfeld sem přenesl své nakladatelství Malik a jeho sídlo v Betlémské 6 se stalo jednou z nejdůležitějších adres exilových spisovatelů. U Herzfelda tehdy publikovali Brecht, Feuchtwanger, Scharrer, Ehrenburg, O. M. Graf, Šolochov, Sinclair, Becher, Seghersová, H. Mann i Bredel, vycházel tu i literární exilový časopis *Neue Deutsche Blätter*. Hella organizovala podpůrné akce, vydávala propagační pohlednice, spolupracovala s vydavatelem satirického týdeníku *Simplikus / Simpl* a s Johnem Heartfieldem na přípravě jeho koláží a fotomontáží. Stefan Heym ve své autobiografii vzpomíná na setkání s Hellou, která jej doprovázela na procházkách Prahou a poskytovala mu náměty pro jeho povídky. Na přelomu let 1933/34 se stala členkou německé divadelní skupiny Studio 34, která v prvních letech emigrace platila za nejvýznamnější emigrantskou divadelní skupinu v Praze. Navrhovala plakáty i kulisy a občas účinkovala i jako herečka. Protože mluvila dobře česky, vyřizovala také úřední záležitosti. V červnu a červenci 1934 poskytla Hella

útlek německému novináři Willimu Bredelovi z Hamburku, který byl v roce 1933 uvězněn na 13 měsíců v koncentračním táboře Fuhlsbüttel a poté uprchl přes Krkonoše do Prahy. V jejím ateliéru napsal největší část dokumentárního románu, který byl prvním svědectvím o podmínkách v nacistických koncentračních táborech. Pod názvem *Zkouška (Die Prüfung)* byl uveřejněn v řadě překladů ještě před válkou.

Od poloviny 30. let se Guthová zabývala především malováním. Její tehdejší obrazy zahrnují několik živě malovaných portrétů přítelkyň a známých, většina z nich jsou ale zátíší, v nichž se uplatňují prvky osobitého kubismu, jak se s nimi mohla setkat také na obrazech Filly nebo Justitze. Živila ji však nadále kresby a karikatury do novin (přispívala do *Prager Presse*, *Prager Tagblatt*, *Lidových novin*, *Českého slova*, *Svobodného slova*, *Ženského slova*, Vilímkových *Humoristických listů* ad.).

Po 15. březnu 1939 Guthové hrozilo bezprostřední nebezpečí. Připojila se ke skupině Thomase Manna, která pomáhala ilegálním uprchlíkům dostat se přes Polsko do Anglie. Koncem května 1939 přešla polské hranice: měla s sebou jen doklady a fotografie svých obrazů, které musela zanechat v pražském ateliéru. Po dvou měsících čekání dostala vízum a odjela lodí do Anglie.

LONDÝN (1939–1950)

První rok v Londýně byl téměř idylický. „Mohli jsme malovat, mohli jsme číst, mohli jsme se procházet. Neměli jsme mnoho peněz, chodili jsme dlouhé vzdálenosti pěšky. Nejkrásnější byly naše výlety za výstavami, do muzeí nebo na Charing Cross Road, kde měli množství knih za pakatel,“ vzpomínala později. Pak však ke strachu o rodinu a přátele, kteří nestihli opustit Československo, přibýly obavy z náletů a německé invaze. Hella tehdy nebyla schopna malovat, aby se uklidnila, kreslila během náletů kostýmní návrhy. Když se bombardování dostalo do bezprostřední blízkosti, odjela do zemědělské kolonie emigrantů v Somersetu a vdala se za dávného přítele, básníka a překladatele Ottu Eisnera. Byla to spíše reakce na větší ohrožení a napětí, kterému byla vystavena, život v kolektivu ani samotné manželství jí příliš nevyhovovaly. V červnu 1941 se vrátila do Londýna a načas se živila jako číšnice.

Na léta 1942–43 dostala stipendium od československé exilové vlády, které jí umožnilo připravit svou první samostatnou výstavu: v červnu 1943 vystavila

v The Czechoslovak Institute v Londýně přes 30 kreseb, akvarelů, kvašů a několik surrealistických olejů. V listu *Čechoslovák* se jí dostalo uznalé kritiky a výstava organizovaná Britskou radou se opakovala ve Scottish Czechoslovak House v Edinburghu. Ve svých tehdejších pracích budovala z jednoduchých abstraktních a předmětných prvků melancholický uzavřený svět, v němž se všechny formy stávají hádankou, proměňují se a probouzí pocity tísně a úzkosti. Zaznamenala tak pocity, které prožívala na útěku a v emigraci, při bombardování a v obavách o osud svých blízkých. Později vzniklo ještě několik surrealistických obrazů jako *Pláč nad rozlitým mlékem* (1945), reagující na poválečné zprávy o osudech rodiny, dále obrazy *Tanečnice a žebrák* (1946), *Určitě ne...* (1947) nebo *Muž pronásledovaný ptákem & dvě vázy* (1947) a obraz *Stroj proti zapominání* (1948), který sérii těchto prací uzavřel. V následujícím roce se kolísající metafyzické postavy proměnily v obrazu *Radosná jízda* (1949) v podstatně pevnější konstrukce, které již naznačují jejich budoucí transformaci do stále abstraktnějších struktur.

Počátkem 40. let bydlela s Dorou Diamantovou, poslední družkou Franze Kafky. Dora zařizovala právě v East Endu malý restaurant s židovskou kuchyní, který Hella vymalovala folklorní dekorativní výzdobou (jejich byt i obrazy byly ale poničeny zásahem bomby), s Meierem Tzelnikerem se podílela na obnově židovského divadla Grand Palais a vyrobila kulisy pro klub ve West Hampsteadu, kde emigranti hráli divadlo. V roce 1945 vystavila výběr svých obrazů v londýnském Isobar Club a r. 1947 se účastnila přehlídky v Ben Uri Art Gallery. Neprodala však nic a nenášla také žádného galeristu. Galeristka Erika Brausenová jí to vysvětlila otevřeně: „V Anglii nemůžete dělat takovéhle věci! Jeďte do Paříže, až budete mít úspěch, pak se můžete vrátit.“ A tak se tam rozjela.

PAŘÍŽ 1951–92

V roce 1947 se Guthová vdala za Franka Poppera, budoucího známého teoretika moderního umění. Její muž pocházel z Prahy, kterou pak spolu navštívili. Hella tu čekaly smutné zprávy – matka i sestra zahynuly v šoa, zachránil se jen její bratr. V roce 1951 se přestěhovala do Paříže, později tu získala malý ateliér na dvorku domu Boulevard de Clichy 34, uprostřed nočních lokálů Montmartru, kde pracovala a žila až do své smrti.

Zde v Paříži byla konečně na správném místě ve správný čas. Hned při své první

výstavě v roce 1951 zaznamenala úspěch, o rok později jí pařížská galeristka Jeanette Vivetová upořádala další výstavu, která měla značný ohlas a byla počátkem nejpěšnějšího období její umělecké kariéry. V letech 1954–59 vystavovala opakovaně v Salonu des Réalités Nouvelles, v roce 1957 byla uvedena v *Lexikonu abstraktního malířství* Michela Seuphorse, následující rok dostala stříbrnou medaili *Prix Suisse de Peinture Abstraite*, první muzea začala nakupovat její díla.

Rané malířské práce pařížského období Helly Guthové projevují zřetelně její sklon k lineární grafice. Na přelomovém

Hella Guthová: *Hlava ženy ve žlutém*, 1950/51, olej na plátně.

obrazu *Rozpuštěné postavy* (1952) se jednotlivé figury téměř ztrácejí v hustém lese vertikálních a horizontálních plánů, které vytvářejí složitou strukturu vzájemně se protínajících čar a linií. Na tento obraz navazují další kompozice, které tuto obtížně čitelnou strukturu scelují probíhajícími vertikálními pásy a zároveň vnitřně diferencují a prosvětlují. Tyto struktury zaplňují celé plátno, otevírají se do hloubky, stejně jako vystupují z obrazu a překračují svými dynamickými liniemi jeho hranice.

Od roku 1954 následovalo postupné uvolňování jejího stylu, které se projevilo zejména v pastelech, kde se mohly plně uplatnit Helliny vynikající kreslířské schopnosti. Tyto práce působí především světlými a barevnými poli, jemně vibrujícím světlem a barevným zářením, které nás zcela prostupuje. V článku „Hella Guthová neboli poetický neklid“ o malířce napsal Henry Galy-Carles v časopise *d’Aujourd’hui*

(č. 38, 1962): „Technicky pojímá svou malbu jako sérii ustavičného rozkládání směřujícího vždy od obecného k zvláštnímu až k vyvolání pocitu nekonečna, onoho okamžiku, kdy se pohyb, explodující z rámce, rozvíjí a vystřeluje do časoprostoru, v protikladných silách, tak jako sám život, jako nejrůznější zdroje energie, z nichž se skládá vesmír.“

Její tehdejší díla jsou roztroušena po mnoha soukromých i veřejných sbírkách ve Francii, Anglii, USA, Švýcarsku, Německu a Izraeli. Přibližně od poloviny 60. do poloviny 70. let se v jejích obrazech znovu překvapivě objevují prvky nové figurace, která jakoby vystupuje z hloubky tmavých vrstev malby a zdánlivého chaosu barev a tvarů. Další vývoj Hellu přivedl koncem 70. let ke zcela uvolněné gestické malbě, která si však i nadále uchovala svůj charakteristický grafický výraz.

Hella Guthová měla jako abstraktní malířka v 50. letech značný úspěch, neprosadila se ale mezi nejznámější osobnosti *École de Paris*, které byly kupovány i v Americe. Paříž musela na počátku 60. let postoupit své místo centra mezinárodního uměleckého obchodu New Yorku a pro méně známé umělce na něm nebylo místo. Tak jako vždy v minulosti si Hella našla alternativní způsoby obživy – vedle malování spolupracovala s časopisem *L’Art Vivant* a francouzským rozhlasem. Koncem 70. let musela kvůli těžké oční nemoci zanechat malování.

Po nemoci začalo v roce 1981 její nové tvůrčí období, v němž se soustředila na kresby a koláže, kombinované s nejrůznějšími technikami. V roce 1986 znovu vystavovala v galerii Jacques Barbier v Paříži. Tehdy ji jako téměř osmdesátiletou znovu objevily mladé historičky umění z městské galerie v Bielefeldu a uspořádaly jí retrospektivní výstavu v Galerii Sfeir-Semler v Kielu (1989) a v Soestu (1990). Tyto instalace jí přinesly pozdní uznání i v Německu. V roce 1991 jí uspořádala přehlídku tvorby také Galerie David v Lyonu. V roce 1992 Hella Guthová zemřela v Paříži ve věku 84 let. Tvorbě se věnovala až do posledních dnů svého neklidného života.

ARNO PAŘÍK

PŘIPOMÍNÁM MI KAFKU

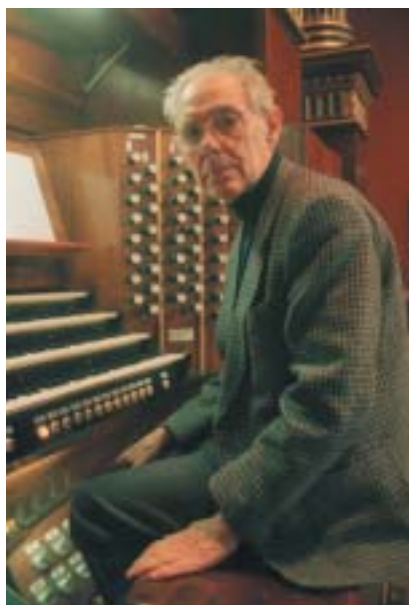
Petr Eben (1929–2007)

Jeho krédem byla slušnost a lidskost. Noblesní osobnost. Tvůrce poselství. Odešel nenahraditelný člověk... Vysoko nad povinnou úctu k zesnulým se vydali autoři nekrologů skladatele Petra Ebena, který zemřel po dlouhé nemoci 26. 10. 2007. Vedle Ebenových charakterových vlastností oceňovali i šíři jeho vzdělání, pedagogické působení, které „ovlivnilo několik generací“, jeho interpretační a improvizací umění (byl vynikajícím klavíristou a varhaníkem), a především jeho skladatelské dílo: „Pokud se v budoucnu zařadí, definitivně prověřen časem, mezi největší postavy české hudby vedle Smetany, Dvořáka, Janáčka, Martinů či Suka, nikoho to nepřekvapí...“

Petr Eben se narodil 22. 1. 1929 v Žamberku. Otec pocházel z pražské židovské rodiny, ale nechal se pokřtít. Petr i jeho bratr se o svém původu dověděli až za války, když Petra vyloučili z gymnázia z rasových důvodů, otce odvezli do koncentračního tábora a oba syny, jako potomky ze „smíšeného“ manželství, internovali.

Válečné zážitky (stál několikrát tvář v tvář smrti) budoucího skladatele hluboce zasáhly. Stejně významné, zase jinak, pro něj byly prázdninové pobyty v cisterciáckém klášteře v rakouském Schlierbachu, kde působil jako varhaník a sbormistr: ovlivnily jeho orientaci k duchovní tvorbě a přesvědčení, že hudba má sloužit (seznámil se tu také s gregoriánským chorálem, který prolíná celou jeho tvorbou). Po válce Eben studoval klavír a skladbu na pražské Akademii múzických umění, od roku 1955 přednášel více než třicet let na katedře dějin hudby FF Karlovy univerzity rozbor skladeb i další předměty. Režim, kterému nikdy nepodkořoval, ho jako umělce a pedagoga jen tak tak trpěl: svůj hlavní obor, skladbu, směl přední český skladatel přednášet na AMU až po roce 1989. Od konce 60. let spolupracoval s Lyrou Pragensis; podílel se na cyklu pořadů v rotundě sv. Martina na Vyšehradě, improvizoval k textům z Bible, které četli známí herci, připravil cyklus večerních pořadů hudby a slova; hodně toho věděl o těchto dvou prostředcích lidské komunikace a o vztahu mezi nimi. Roku 1990 stanul v popředí českého hudebního života, předsedal mj. tři roky festivalu Pražské jaro, dostal čestný doktorát UK... Často hostoval v zahraničí, kam byl zván do soutěžních porot, k přednáškám o hudbě 20. století, k varhanním improvizacím, v nichž byl mistrem, k provedení vlastních skladeb.

Eben je autorem více než 170 orchestrálních, varhanních i komorních skladeb, písňových cyklů, kantát, oratorií, napsal také operu a balet. Jeho úpravy lidových písní a koledí hrají nejmenší klavíristé. Jeho stěžejní instrumentální i vokální skladby patří k vrcholům světové hudby 20. století. Významnou část jeho díla tvoří duchovní hudba, on sám za vrchol své prá-

Petr Eben. Foto ČTK.

ce považoval církevní operu *Jeremias* podle biblického dramatu Stefana Zweiga.

V Petru Ebenovi odešel mimořádný a všestranný umělec, mistr klavírní improvizace, výjimečný pedagog. Ti, kteří jej znali, na něj vzpomínají jako na laskavého, vzdělaného člověka, přičemž zdůrazňují, že jeho vzdělanost daleko přesáhla oblast hudby. Svědčí o tom i následující ukázka, v níž na svého dlouholetého přítele, spolužáka a také švagra vzpomíná skladatel a spisovatel Ilja Hurník. (tp)

JISTOTA VOLBY

Moje sestra vyspěla, motali se kolem ní mládenci, kupodivu sami skladatelé, takže jsem se cítil práv i povinen do věci zasáhnout. Má-li už přijít do rodiny skladatel, ať za něco stojí, a takový tu byl jen jeden.

Nenápadně jsem navodil setkání. Žel žádný patrnější dojem na jedné ani na druhé straně. Ale přešly měsíce a jednoho dne hlásila Šárka všecka zruřovělá, bude se vdávat. Ženich: Petr Eben. Teprv teď jsem se dověděl, že po té první schůzce vyhledal svou přítelkyni, s níž chodil na kon-

certy, a řekl jí: „Loučím se. Dnes jsem poznal svou ženu.“

V duchu jej vidím, jak s ní jde k oltáři. Ne, on si ji vede, půl kroku napřed. Obraz člověka v stoprocentní jistotě volby.

Nadešla nám léta pod jednou střešou se všemi potížemi dvou muzikantů s dvěma klavíry v přebydleném bytě, a přesto bez jediné chvíle napětí či nedůtklivého slova. Ještě pořád se se mnou radil, ale to už jsem věděl, že si přeje moje mínění jen proto, aby se utvrdil ve svém, že mě má za svého advokáta diaboli.

Připomínal mi Franze Kafku, jak ho líčili pamětníci. Pro toho nebylo věcí důležitých a nedůležitých, pro něho bylo manželství problém stejně bezedný jako výše spropitného v kavárně. I Petr byl posedlý vůlí po přesnosti každého kroku, před každým si přál vyslechnout mínění rodiny, a pak se rozhodl, dokonale jistý, že si koupil ze svrchníků nejlepší, že odpověděl na anketu nejlepšímu způsobem, že pro skladbu našel pravé řešení. Z této jistoty povstával jeho optimismus, trvale dobrá míra, která v zlých dobách pozvedávala celou naši rodinu.

Jeho skladby nabíraly na hloubce – a monumentalitě. I jeho drobné kompozice měly mohutné, přitom přirozené objemy, i „Písnička na výlet“ měla svou velikost. Měl jsem týž dojem jako z obrazů, které se zevnitř pnou, které působí tlakem na svůj rám. V jeho varhanních kompozicích vystupují z temné hloubky témata kreslená gregoriánským rukopisem jako postavy na renesančních obrazech do prudkého světla. Není v tom archaismus, žádné neo-, ale ani ne moderna. Znamenají trvání, nadčasovost. Nepatří k žádnému slohu, jen k jeho.

S každou skladbou Petr stupňoval své umění – i své povolání. V těch aktivitách může někdo vidět rozdíl, ne-li rozpor. Jsou tací, patřím k nim, pro něž končí práce posledním taktém. Pro Petra to byl konec fáze nejdůležitější, ne však poslední. S touž jistotou hledá a najde nejlepší interprety. A to ještě není vše. Skladatel, interpret, publikum. Teprv ti všichni znamenají jeho úplný svět. Sbližuje se s lidmi, získává důvěru, tím probouzí jejich citlivost pro to nezvyklé, co jim odevzdá. Nebylo nikoho ze známých, s nímž by se nezastavil, nepotěšil laskavým slovem, nikoho z hostů, i nečekaných, jehož by nepřijal a nepohostil. Vidál jsem ho uprostřed hostů, jimž přehrával své snůvky. Byl to obraz člověka šťastného, tkvícího v jistotě, že co slyší, je v pořádku, že předává svou hudbu svými interprety svým lidem. O jeho skladbách rozhodl dějinný soud okamžitě, bez váhání, závěrečně. Vstoupily do obecného repertoáru, všechny žijí.

(Z knihy *Závěrečná zpráva*, Praha 2000.)

ILJA HURNÍK

HEINZ JAKOB TAUBER ZEMŘEL

Jak je to dávno, co jsme v *Roš chodeš* otiskli kódex pro českého a izraelského lékaře a spisovatele Heinze Jakoba Taubera k jeho 90. narozeninám. Slýchali jsme pak sice od jeho dcery, paní Judith Kellnerové, že téměř oslepl, že není v pořádku. A taky, že je mrzutý. Jenže právě ta jeho mrzutost nás naplňovala skoro jistotou, že se mu nic zlého nestane. Znali jsme ji někteří i z osobních setkání, ale především z Tauberových literárních textů. Byla pro něj maskou, za níž je možno skrýt leccos: soucit, dojetí, zlost, vlastní bolest. Anestezíí, s jejíž pomocí mohl provádět kruté záchranné operace na jiných i sám na sobě. Tušili jsme, že mrzutost mu umožňuje žít s tím, co si v sobě nesl: jako lékař, voják, jako syn židovských rodičů, jako člověk, jemuž vyvrážili obec, exulant a také spisovatel, který se to všechno snaží zaznamenat. Osud chtěl jinak: H. J. Tauber 13. ledna 2008 v Haifě zemřel.

Narodil se roku 1917 ve Vídni, mládí prožil v malém městečku Holíč na moravsko-slovenském pomezí. Začal studovat medicínu v Bratislavě, v roce 1941 odešel do Palestiny, kde se oženil s Lydou Steinovou a o rok později vstoupil do čs. zahraniční jednotky, zúčastnil se bojů v Africe, prošel důstojnickou školou v Haifě, připravoval se v Anglii na invazi, do níž šel s druhou vlnou. Po válce dokončil studia v Praze a roku 1947 se odstěhoval do Benešova nad Ploučnicí, kde pracoval 21 let většinou jako obvodní lékař. V roce 1968, ještě před sovětskou invazí, emigroval s rodinou do Izraele a pracoval tam jako šéf zdravotního střediska v Kirjat Jamu u Haify až do důchodu (1985).

V jeho osobě odešel možná nejstarší český spisovatel, zcela jistě však nejstarší český debutant: svou první knihu vydal v pražském nakladatelství Sefer pod názvem *Atlantida holičských Židů* roku 2003 – to mu bylo 86 let. O tři roky později ještě vydal v Seferu beletrizované vzpomínky na své vojákování za druhé světové války *Můj přítel Monty a ti druzí*.

V *Atlantidě* Tauber vykreslil portréty desítek obyvatel židovské obce v Holíči, mezi nimiž vyrůstal. Hlavním nástrojem mu byla ironie a sebeironie, jako materiál využil životní příběhy holičských souvěrců. Ti všichni zmizeli, zahynuli v šoa, ale on jim svou knihu postavil náhrobek a vrátil jméno. Nemůžeme mu být za to dost vděční. Za *Atlantidu* mu městečko Holíč udělilo nedávno čestné občanství. Pro nás byl čestným občanem už dávno předtím.

TOMÁŠ PEKŇY

ODEŠEL ŠACHOVÝ GENIUS

V Reykjavíku zemřel Bobby Fischer

Jeden z největších šachových géniů, mistr světa v letech 1972–1975, Robert James Fischer se narodil 9. března 1943 v Chicagu. V šesti letech ho jeho sestra seznámila s šachy a od té doby hře, která ho okouzila, věnoval veškerý svůj volný čas. V jedenácti letech již získal titul přeborníka Manhattanského šachového klubu, o čtyři roky později se stal velmistrem a vybojoval titul mistra USA (před velmistrem Samuelem Reshewským). Tento titul pak ještě třikrát obhájil. V jednom rozhovoru prohlásil: „Vše kromě šachu je nesmysl.“ A jindy: „Do školy nechodím, protože pokračovat v učení znamená ztrácet čas. Chci se stát mistrem světa a v tomto směru mi škola nemůže nic dát.“

Byl takový talent, jaký se rodí snad jednou za století. Navíc usilovně zdokonaloval svůj styl a vždy mu šlo jen a jen o vítězství. Nesnášel krátké tzv. velmistrovské remízy. Jeho partie byly přímočaré a bojovné. Výrazným rysem jeho povahy byla houževnatost a nesmírná pracovitost. Dokonce se naučil rusky, aby mohl studovat ruskou šachovou literaturu. Výčet turnajů, na kterých zvítězil, by byl dlouhý. Fischer zářil na šachovém nebi jako hvězda první velikosti. Stále však směřoval k cíli, který si vytkl jako malý chlapec: být mistrem světa.

V roce 1970 s velkou převahou s rozdílem tří a půl bodu zvítězil v turnaji kandidátů MS v Palma de Mallorca. V následujícím roce rozdrtil rozdílem 6:0 Marka Tajmanova a stejným rozdílem jednoho z nejvýznamnějších kandidátů na titul mistra světa Dána Benta Larsena. Na podzim téhož roku pak vyhrál nad exmistrem světa Tigranem Petrosjanem 5:1 při třech remízách, a tím se mu otevřela možnost zápasu o titul s mistrem světa Borisem Spasským. Od konce turnaje v Palma de Mallorca do druhé partie s Petrosjanem Fischer vyhrál 19 partií za sebou bez jediné remízy. To se nikdy nikomu nepodařilo. Zápas se Spasským se uskutečnil v roce 1972 v Reykjavíku a s napětím ho sledoval takřka celý svět. Fischer svým chováním a svými požadavky přilákal pozornost i těch, kteří se jinak o šachy vůbec nezajímali. Zvítězil nad Spass-

kým 7:3 při 11 remízách a stal se 11. mistrem světa.

Fischerova velká zásluha je mimo jiné v tom, že šachy zpopularizoval, přilákal pozornost sponzorů a tím se i zvýšily honoráře šachistů. V roce 1975 odmítl nastoupit k obhajobě titulu s Anatolijem Karpovem a stáhl se do ústraní. Až v roce 1992 opět sehrál zápas se Spasským v Jugoslávii k velké nelibosti vlády USA, Jugoslávie tehdy podléhala sankcím Rady bezpečnosti OSN a za porušení sankcí hrozilo Fischerovi 10 let vězení. Před televizními kamerami zákaz poplival a roztrhal. V následujících letech žil v Evropě, na Filipínách a v Japonsku. Poslední léta strávil na Islandu.

Fischer byl podobně jako mistři světa Steinitz, Lasker, Botvinnik, Smyslov, Tal a Kasparov židovského původu. Jeho genialita si v pozdějších letech vyžádala svoji daň v podobě duševní nemoci (těžká paranoia). Byl přesvědčen, že jej komunisté chtějí zavraždit. Nechal si vytrhat plomby, protože mu prý přes ně vysílají signály do mozku. Přivítal teroristické útoky 11. září, veřejně popíral holocaust, věřil v židovské spiknutí...

Bobby Fischer při partii v New Yorku v r. 1962. Foto archiv.

Géniové obvykle nebývají normální, hranice mezi genialitou a duševní chorobou je někdy velice křehká. Fischerovo IQ bylo prý 180. Někteří vědci se snažili zjistit, jak pracuje jeho mozek. Asi to již nezjistí... Šachový génius zemřel po dlouhém utrpení na selhání ledvin 17. ledna v Reykjavíku. Ve městě, kde se mu roku 1972 splnil jeho dětský sen.

PAVEL KIRS

PAMÁTKY ÚSTECKÉHO KRAJE

Spolu s tím, jak se správa věcí přesouvá na regionální centra, stoupá i zájem místních úřadů a nejrůznějších institucí o místní památky. V poslední době taky o památky židovské. Někde jde o významné urbanistické celky, stavby, hřbitovy, jinde už jen o pouhé zlomky, hmotné stíny vzpomínek na nepříliš početnou, ale ekonomicky a kulturně výraznou menšinu, kterou totalitní režimy z let 1939-89 větším dílem vyvražďily, zbytek pak skoro celý vyhnaly ze země. Zástupci regionů si uvědomují, že židovské památky svým zvláštním kouzlem, jistou exotičností a svého druhu opuštěností mohou přitahovat turisty, alespoň ty vnímavější, a mohou pomoci region, jak se teď pěkně říká, „zviditelnit“. Postupně proto věnují více pozornosti jejich propagaci. Roku 2006 vyšla česko-anglicko-hebrejská obrazová publikace *Stopy Židů v Pardubickém kraji* a teď nejnověji na severu Čech česko-anglicko-německý komplet **ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY ÚSTECKÉHO KRAJE**, zahrnující informační brožuru, CD a DVD. Slovem i obrazem přináší zprávu o historii židovského osídlení kraje a základní historické a obrazové informace o dějinách a současném stavu památek v osmatřiceti lokalitách. Nejvýznamnější je samozřejmě Terezín a bývalé ghetto, pozornost zájemců však určitě přilákají také méně známá místa, kde se podařilo uchovat hmotné vzpomínky na každodenní, běžný život židovské menšiny, jako jsou Úštěk, Most, Děčín, Teplice (málokdo ví, že za první republiky měly po

Starý hřbitov v Roudnici. Foto Studio H.

Praze nejvíc židovských obyvatel v Čechách), Roudnice, Libochovice aj. Svůj hlavní záměr – informovat a přilákat pozornost – severočeská publikace plní dobře. (*Židovské památky Ústeckého kraje vydal r. 2007 Ústecký kraj s finanční účastí Evropské unie, připravilo FOTO STUDIO H, Ústí nad Labem, autorem textové části je ing. arch. J. Klenovský.*) **tp**

NOVÝ STATUT – STARÉ PROBLÉMY

(Ad Jiří Daníček: „Byl schválen ...“ v *Rch 12/2007*)

Jako člověk, který se téměř 20 let pohyboval v blízkosti tvorby, uplatňování a kontroly vnitřních pravidel fungování české židovské komunity, jejichž je statut úhelným kamenem, dovoluji si nasvítit nově přijatou „ústavu“ z trochu jiného úhlu. Práce na statutu začaly na podzim 2005 ustavením pracovní komise, která po třech měsících předložila paragrafované znění, na němž se její členové, rovnoměrně zastupující všechny názorové proudy v RFŽO, většinou shodli. Prezidium tento text vzalo, posoudilo, odsunulo stranou (nechci použít výrazu shodilo ze stolu) a začalo znovu. Po dvou letech mnohokolového projednávání na zasedáních prezidia a RFŽO za inherence externí právní kanceláře (jejíž přínos považuji za velmi sporný) bylo přijato znění, které dle mého soudu nás jen málo posunuje vpřed, o pojistkách pro krizové situace ani nemluvě, jak se budu snažit ukázat dále. Za jediné skutečně pozitivní novum považuji „uzákonění“ tří směrů judaismu, nově i liberálního, což ale jen ex post kodifikuje dávno zaběhlou praxi. Ale to nesporně pokrok je a otevírá cestu mimo jiné i k vítané hmotné podpoře. Jenom pro pamětníky – při schvalování předchozího statutu toto ustanovení neprošlo po zpochybněném původního hlasování v hlasování opakovaném o jediný hlas. Jako pokrok bude možná některými vnímáno i „širší“ ustanovení o členství a jeho sjednocení, což byl a je největší svár, který doutnal i hořel již od 90. let minulého století. Dobrý úmysl byl ale přetaven v nedomyšlenou formulaci. Nedomyšlenou v tom smyslu, že na jedné straně dává obcím na výběr jednu ze tří možností univerzálního členství, volně řečeno od ortodoxního k liberálnímu, a nadále již nerozlišuje řádné a mimořádné členy. Na straně druhé (správně) zachovává práva dosavadních mimořádných členů. Na straně třetí však neřeší, co s těmito mimořádnými členy, pokud jejich obec nezvolí nejliberálnější kritérium členství, do nějž se vejdou jako plnoprávní členové. Jinak řečeno statut „nutí“ tyto obce, aby rovnou nejvolnější režim členství přijaly, nechtějí-li se dostat do právně neřešitelné situace. Ale koho takové nuance zajímají, není-liž pravda? Jako přínos se v článku J. Daníčka uvádí, že nový statut je lépe připraven na případné nové „konfrontace“. Mám své pochybnosti. Ve statutu se nově objevuje řada sankcí, až do těch „hrdel a statků“, tedy vyloučení obcí či přidružených organizací. Hrozba je účinná, je-li využitelná, respektovaná a prohlasovatelná.

Přinejmenším poslední dvě podmínky jsou pod otazníkem. Starý statut v klíčových momentech respektován nebyl ani jednou ze stran sporu. A nově definované sankce jsou, čistě matematicky, při současném i pravděpodobném budoucím početním složení RFŽO uplatnitelné proti všem obcím – s výjimkou pražské, ledaže by její delegáti páchali harakiri a hlasovali v případě nové „pražské židovské války“ za zastavení členství či vyloučení vlastní obce! A konečně půvabné byly tanečky, které se odehrávaly opakovaně kolem snahy zrušit tzv. virilní členství. Nadále tedy dva ze tří nejvyšších zaměstnanců FŽO (vrchní zemský rabín a tajemník FŽO) jsou ve schizofrenní situaci, kdy svým hlasováním rozhodují, ale nejsou za něj zodpovědní (odvolatelní). Navíc se permanentně ocitají v etickém střetu zájmů, když spolurozhodují o citlivých záležitostech svého nadřízeného (odměny, zahraniční cesty apod.). Takže tato příležitost odbourat výsadu téměř feudální byla promeškána. Škoda, snad příště. Dalo by se hovořit ještě o mnohém. Např. se nejdříve schválil konečný text, a teprve poté se prováděla jeho jazyková korektura. Nadále v textu zůstávají některá kontradiktorní ustanovení (jednou je shromáždění právoplatné, zúčastní-li se ho nadpoloviční většina členů, jindy stačí dvojnásobek volených funkcionářů). A jen byl statut schválen, vzápětí byl novelizován, zřejmě podle vzoru našeho parlamentu. Ale to vše až tak dramatické není. Žít se dalo se starým statutem, určitě to půjde i s novým. Důležitá bude aplikace a lidé. Jen s vynaloženým úsilím mohla vzniknout úprava kvalitnější a modernější. Ale popřejme robátku dobrý start a nadále statut pečlivě sledujme a dodržujme i tehdy, když nám nebude po chuti. Dura lex – sed lex platilo už ve starověkém Římě.

PETR WEBER

K reakci pana Webera jen několik poznámek. Na novém znění statutu se pracovalo opravdu poměrně dlouho. Aby však se o něm dalo hlasovat jako o celku, bylo nutné dojít ke konsenzu v jednotlivostech – a to se po mnoha jednáních prezidia i rady také podařilo. Tanečky kolem virilního členství se nekonaly – pan Weber opakovaně navrhol jeho zrušení a rada opakovaně jeho návrh nepřijala. Ovšem i čtyři hlasování jsou zřejmě málo. A k etickému střetu zájmů – virilní členové o odměnách předsedy na doporučení revizní komise při zasedání prezidia nehlasují. **jd**

CO NOVÉHO VE VÍDNI

Vídeňské centrum fotografie Westlicht připravilo velice zajímavou a unikátní výstavu. Představí práci německé fotografky Herlinde Koelblové, která se věnovala mj. fotografování německy mluvících osobností židovského původu. Fotografie z let 1986–1989 autorka vytvořila při setkáních a rozmlouvách s významnými osobnostmi,

Bruno Kreisky, foto Herlinde Koelblové.

kteří přežily holocaust. Vedla rozhovory s politiky, umělci, vědci, s herci a režiséry, s lidmi, kteří se vrátili z exilu, i kteří se pro návrat do svých původních domovů nerozhodli. Tématem byl kromě jiného vztah těchto osobností k židovské tradici, k židovskému náboženství a kultuře, ale i jejich postoj ke Státu Izrael, k Německu či Rakousku.

Výstava představí 35 originálních velkoformátových fotografií, které doprovázejí citáty a výroky portrétovaných osobností, například bývalého rakouského spolkového kancléře Bruna Kreiského, herce a režiséra George Taboriho či jedné z nejvýraznějších osobností německé literatury, stále aktivního literárního kritika Marcela Reicha-Ranického.

Herlinde Koelblová se narodila v roce 1939 v německém Lindau u Bodamského jezera. Žije v Mnichově. Své snímky publikovala kromě jiného v časopisech *Stern*, *Die Zeit* a *New York Times*. Má za sebou řadu výstav doma i v zahraničí a je nositelkou řady ocenění, jako např. Leica Medal of Excellence. com

Herlinde Koelb, *Jüdische Porträts*. Vídeňské centrum fotografie Westlicht. Výstava bude otevřena od 5. února do 23. března 2008. Út, stř, pá 14–19 hodin; čtvrtek 14–21 hodin; so, ne, svátky 11–19 hodin. Pondělí zavřeno.

Kontakt: Westbahnstraße 40, 1070 Vídeň; www.westlicht.com. Spojení: metrem – trasa U6 zastávka Burggasse-Stadthalle, trasa U3 zastávka Zieglergasse.

DVĚ KNIHY WALTERA LAQUEURA

DĚJINY ANTISEMITISMU

Walter Laqueur (nar. 1921) patří, jak píše, „k posledním žijícím příslušníkům generace, která zažila evropský antisemitismus v jeho nejextrémnější podobě“. Je americký historik a politický komentátor. Původem je ovšem náš souseď, narodil se a vyrůstal v německém Breslau (dnešní polské Vratislavi). Na podzim 1938 uprchl před Hitlerem do Palestiny, pracoval v kibucu a poté se stal novinářem, takže zažil vznik Státu Izrael a poznal všechny jeho vůdčí představitele. Od roku 1955 žil nejprve v Londýně a poté střídavě v Londýně a ve Washingtonu. Je autorem a spoluautorem desítek knih o moderní historii a politických hnutích.

Jeho kniha *Měníci se tvář antisemitismu* vyšla ve Spojených státech a v západní Evropě poprvé v roce 2006 a věnuje se nejen stručným dějinám antisemitismu, ale především jeho souvislostem, tím, z jakých prostředí antisemitismus v průběhu dějin vycházel, jaké byly jeho skutečné i předstírané příčiny a jak a proč se tato prostředí i příčiny měnily. Laqueur se zabývá i problémy současného antisemitismu, a to do větší hloubky, než s jakou se můžeme setkat v denním tisku. Poukazuje například na to, že dnešní antiglobalistická levice, jež zaujímá tvrdě protiamerický postoj, se ostře staví také proti Státu Izrael – a přirozeně tak přitahuje i antisemitské živly. Dodává však: „...protižidovské citění levice a médií v západní i ve východní Evropě je jen zčásti produktem událostí v Izraeli. Proměna a modernizace antisemitismu je obecnější – z „lichvy“ se stala „Wall Street“ a *Protokoly sionských mudrců* se znovu vynořily jako spiknutí neo-konzervativců směřující k dobytí světa.“

Zvláštní kapitolu autor věnuje antisemitismu a muslimskému světu, kde je klíčovým bodem pochopitelně izraelská politika. Už vznik Státu Izrael a zejména porážky, které muslimové utrpěli v letech 1948 a 1967, představovaly velké trauma zejména proto, že Židé byli tradičně pokládáni za slabé a bojácné. Důležitým rysem arabského antisemitismu byla v posledních desítkách let sílící islamizace. A islamističtí antisemité zhusta spolupracují s evropskými antisemity.

Velkou předností Laqueurovy knihy je klidný a nezaujatý styl. Autor zkoumá problémy chladně, nepropadá emocionálním výlevům, jen nad největšími nesmysly antisemitské propagandy občas utrousí ironickou poznámku. Text je skutečně zhuštěný, na dvě stovky stránek se vešly jak stručné dějiny antisemitismu, které zachy-

cuji všechny podstatné detaily, od neznámějších po méně známé, tak rozsáhlý politický esej o příčinách tohoto odpudivého jevu. Čtenář se dozví i o popírání holocaustu, o *Protokolech sionských mudrců* i o sionistickém hnutí a mnoha dalších souvisejících tématech. Laqueur připomíná, že dnešní antisemitismus se samozřejmě nedá srovnávat s pronásledováním Židů ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století – rozhodně však, říká, „neexistuje důvod si myslet, že poslední kapitola dlouhé historie antisemitismu už je dopsaná“. šp

Walter Laqueur, *Měníci se tvář antisemitismu, od starověku do dnešních dnů*. Nakladatelství Lidové noviny 2007, přeložila Petruška Šustrová, 216 stran.

POSLEDNÍ DNY EVROPY

Hlavní evropská města za posledních dvacet let výrazně proměnil příliv přistěhovalců a postupný úbytek původních obyvatel. Jak asi bude Evropa vypadat za dvacet let? Stane se z ní pouhý skanzen? Převezmou ji přistěhovalci, kteří na rozdíl od původních Evropanů mají hodně dětí? Přebvládne v Evropě islám? Přijmou přistěhovalci evropské hodnoty a způsob života, nebo setrvají při vlastních, jak to zatím většinou dělají? A jaký bude osud sociálního státu, na který už dnes většina evropských zemí nemá? To jsou otázky, které v této knize formuluje Walter Laqueur a na které hledá odpovědi. Není to četba příliš povzbuzující, ale nejedná se ani o kolekci apokalyptických vizí. Autor situaci, ve které se nacházíme, shrnuje na závěr následovně:

„I když je dnes úpadek Evropy nezvratný, není žádný důvod, proč by se z něj měl stát krach. Je však nutné splnit nepřijemnou podmínku – konečně se postavit tváří v tvář skutečnosti, udělat to, co se v mnoha částech Evropy dodnes ještě odkládá. Debata by se měla vést o tom, které evropské tradice a hodnoty se stále ještě dají uchovat, a ne o Evropě jako o zářném příkladu pro celé lidstvo a mravní velmoci 21. století. Věk iluzí už pominul, a pokud někomu ještě nějaké zbývají, ať se vydá s průvodcem do Neuköllnu, La Courneuve nebo do Bradfordu. Nejsou to nejlepší ani nejhorší místa, je to podoba věcí příštích.“ jd

Walter Laqueur, *Poslední dny Evropy... Humanistická Evropa nebo islamistická Eurábie?* Nakl. Lidové noviny 2006, přeložila Petruška Šustrová, 178 stran.

NEBEZPEČNÝ ČUNEK ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Hlavním židovským tématem českých médií byl chystaný pochod neonacistů 19. ledna v Plzni (výročí deportací plzeňských Židů do koncentračních táborů). Od 20.12. do 21.1. o něm vyšlo více než 160 článků, komentářů, rozhovorů apod. (Anopress), např. v Mladé frontě dnes (19.1.) pod titulkem „Do synagogy přijel zemský rabín Sidon“ (vedl tam mimořádně bohoslužbu ve Velké synagoze za přítomnosti více než 200 osob, což je „několikrát více, než je běžné“), v Plzeňském deníku (18.1.) pod titulkem: „Radikálové: Podáme žalobu. Židé: Zákaz nás potěšil“ a podtitulkem „Zákazem pochodu se primátor vystavuje trestnímu stíhání“ či v Tachovském deníku (21.12.) pod titulkem: „Neonacisty asi nikdo nezastaví“. ■ Sokolovský deník (11.2.) přinesl zprávu, že plzeňské křesťanské církve ohlásily k výročí deportací vzpomínkovou modlitbu v katedrále sv. Bartoloměje a účast na pietním shromáždění židovské obce. ■ Plzeňský deník (17.1.) publikoval článek s titulkem „Transporty smrti odvážely z Plzně i batolata“ a s podtitulkem „Jaké byly tragické události, které si v těchto dnech připomínají Plzeňané“. ■ Právo (9.1.) informovalo, že v Madridu vzniká muzikál o Anně Frankové. ■ Lidové noviny (19.1.) publikovaly obsáhlý článek o poválečném antisemitském tažení v Sovětském svazu, k němuž byla předehrou vražda významného židovského herce Salomona Michoelse v Minsku v lednu 1948. Brzy poté došlo k rozsáhlému zatýkání židovských sovětských intelektuálů a k popravám. Pět let po vraždě Michoelse byla řada lékařů obviněna ze spiknutí a z přípravy likvidace Stalina aj. „Ve vzduchu visel pogrom. Po Moskvě kolovaly zvěsti, že jsou už postaveny sběrné tábory pro deportaci Židů... Vše utichlo, když 5. 3. 1953 zemřel Stalin.“ ■ MfD (7.1.) psala o výstavě betlému v Třešti. Majitelka jednoho z nich staví do betlému jako jediná také „postavičky tří Židů čtoucích Písmo svaté“ a svěčila se novinám, že měla „tady teď návštěvníky z Izraele a ti mi napsali poděkování za to, že stavím rabíny“.

■ Moje Ostrava (29.12.) publiko-

vala článek o vídeňském bankéři Salomonu Meyeru Rothschildovi, „nejvýznamnější osobě všech dob, která se zasloužila o rozvoj Ostravska“. Podle autora byl „Salomon Meyer racionálně uvažující muž, který nijak své židovství nedával příliš najevo, ostravské židovské obci nikdy nic nevěnoval, nikdy jí neposkytl žádný dar“. ■ Pod titulkem „V Hranicích zanechal stopu slavný architekt“ píše Hranický týden (21.12.) o rodinné vile JUDr. Weinbergera ve Farní ulici, dílu „světově proslulého architekta Arnošta Wiesnera (1890 Malacky–1971 Liverpool)“. ■ MfD (17.1.) zaznamenala premiéru dra-

matizace románu Ladislava Fuchse *Pan Theodor Mundstock* v Činoherním studiu v Ústí nad Labem. ■ Týdeník Reflex (17.1.) přinesl obsáhlý portrét pražského bankéře a spisovatele Gustava Meyrinka, autora *Golema*, „při vši účtě ke Kafkovi, Haškovi nebo Kunderovi nejznámějšího pražského románu“, a mj. připomíná, že několik měsíců po autorově smrti (1932) už „hoří jeho knihy na nacistických hranicích... i kvůli tomu, že jejich autor byl a dodnes často bývá mylně považován za Žida“. ■ Podle Hospodářských novin (27.12.) se britský komik Sacha Baron Cohen „rozhodl dát sbohem“ postavě fiktivního kazašského reportéra Borata Sagdijeva, která ho proslavila. „Je to jistá forma sebedestrukce“, řekl prý Cohen. Navíc jej prý od loňska za jeho komické akce zažalovaly více než tři tisíce lidí. ■ Táborský deník (3.1.) se zamýšlí, proč se „Rakušané bojí Čechů“ a jsou méně vstřícní než třeba Němci. „Rakušané se aktivně podíleli na nenávisti a vyhlazování Židů“, ale „mávnutím kouzelného proutku byli označeni za Hitlerovu oběť“, zatímco „Němci se museli daleko hlouběji podívat pravdě do očí“. ■ Valašský deník (5.1.) pod titulkem „Za minulostí do Terezína“ přináší reportážní tip na rodinný výlet. ■ O ostravské

premiéře Taboriho *Goldbergovských variací* referuje Moje Ostrava (4.1.) ■ Týdeník Respekt (7.1.) se snažil odpovědět na otázku čtenáře, nakolik je pravda, že část dlažby na pražské pěší zóně pochází z náhrobků židovských hřbitovů. ■ „Jak se čtou dějiny, neurčují státníci, ale osudy jednotlivců menšin. Pohled na Němce do dnes určuje šest milionů vyvražděných Židů“, soudí mj. K. Hvizďala ve své analýze chování lídra českých lidovců, nazvané „Čunek je nebezpečnější než Romové“ (Neviditelný pes, 16.1.). ■ Podle Tachovského deníku (10.1.) „také letos vyšli Tři králové na svou cestu v Kladrubech. Na cestě je doprovázel Žid, který jim ukázal cestu do Betléma.“ ■ Český rozhlas Sever (29. a 30. 12.) vysílal hodiny pořad o kandidátovi na Nobelovu cenu (1930 a 1932), v ý z n a č n é m pražském pato-

Kresby Antonín Sládek.

logovi Alfredu Kohnovi, ke 140. výročí jeho narození. ■ Hospodářské noviny (2.1.) referovaly o stuttgartské výstavě připomínající antisemitský nacistický film *Žid Süss*. ■ Média, např. Respekt (21.1.) a LN (12.1. pod titulkem „Poláci vraždili své Židy“), recenzovala knihu amerického historika polského původu Jana Tomasze Grosse *Strach* o polském antisemitismu. Podle autora bylo v letech 1944–47 v Polsku zavražděno okolo 1500 Židů. ■ Média referovala pozorně o návštěvě amerického prezidenta Bushe v Izraeli. HN (8.1.) mj. připomněly, že prezidenta vítaly billboardy s výzvou „Bush, přečti si Bibli – Bůh dal Izrael Židům“. ■ „Trojice amerických vědců (mimochodem nejsou židovského původu) se rozhodla vypustit džina z láhve,“ soudí Pátek (příloha LN, 21.12. pod titulkem „Dědi se IQ?“). „Podle jejich hypotézy existuje gen přítomný ve výbavě aškenázských Židů, který jim dává předpoklady k vysoké verbální a matematické inteligenci, zároveň však snižuje jejich předpoklady k dobré prostorové orientaci a podporuje vznik různých neduhů...“ ■ Žďárský deník (10.1.) referoval o tom, že se čeští neonacisté sešli a hajlovali v Polně u symbolického hrobu Anežky Hružové, z jejíž vraždy byl obviněn Leopold Hilsner. ■ Podle MfD (10.1.) ve Svinářích při masopustu chodí v průvodu nejen „medvěd, střapatý laufr, vodník, jeptišky a Žid“, ale i masky „odrážející současné dění“, třeba hokejista.

IZRAEL: Koalice pro dějiny

Leden roku, ve kterém Izrael oslaví šedesát let nezávislosti a podle nezadržitelných optimistů by mohl dospět k mírové dohodě s Palestinci, přinesl dvě události, jež dobře míněné plány nasvěčují z protilehlých stran.

Poprvé po sedmi letech v Bílém domě zavítal do Izraele a na palestinská území George W. Bush. Americký prezident přijel podpořit svou snahu z listopadového setkání v Annapolis, tedy myšlenku, že do ledna 2009, do jeho odchodu z úřadu, bude uzavřena mírová dohoda pro Svatou zemi – zkrátka přijel budovat svůj dějinný odkaz, svůj zápis do Historie. Bush podpořil jak státnost pro Palestince, tak izraelský požadavek, že dohodu o státnosti nelze vyjednat, dokud pokračuje teror. Navíc odmítl navštívit hrob Jásira Arafáta. Taková slova a činy Jeruzalém oceňuje, neboť se jich od nikoho jiného ve světě – zvláště od těch Evropanů, kteří státnost pro Palestince odmítají čímkoliv podmiňovat a Arafáta dodnes uznávají jako mírotvorce – nedočká.

Jenže pár dnů do Bushově odjezdu vystoupila z vládní koalice v Jeruzalémě strana Israel Bejtenu lídra „Rusů“ Avigdora Liebermana. Odešla právě kvůli své nechtivosti podílet se na jednáních s Palestinci o zásadních věcech (rozuměj na ústupcích Palestincům). Ty zásadní věci zahrnují otázku hranic, dělení Jeruzaléma, možný návrat palestinských uprchlíků a budoucnost židovských osad.

Pod tímto úhlem musíme posuzovat vše, co bylo o Bushově návštěvě řečeno. Slova jako dobrá vůle, zprostředkování, podpora či nátlak jediné supervelmoci ztrácejí drtivou část svého významu, uvědomíme-li si, na čem jejich uskutečnění záleží. Na palestinské straně reprezentuje vstřícnost de facto jen prezident Mahmúd Abbás, který se však v realitě „své“ samosprávy nemůže odvážit ani do Hamásem ovládané Gazy. Izraelskou vstřícnost zase reprezentuje koalice, jejíž přežití závisí na poslancích té či oné strany. Kdyby ji opustil například sefardský Šas, znamenalo by to předčasné volby a tím i zcela jinou agendu pro Izrael roku 2008.

BUSH TLAČÍ NA PILU

Bush nevyvolal nadšení v žádné z osmi navštívených zemí regionu. Jak napsala Rachelle Kligerová v listu *The Jerusalem Post*: „Lídři Bushe vřele vítali, ale ulice ho odmítala.“ Takže byť americký prezident vyjádřil pochopení i pro to, že bezpečnostní zájem Izraele vede k omezení

volného pohybu Palestinců, nevyhnul se kritice.

Izraelská opozice, hlavně sílící Likud, hodnotí Bushovu návštěvu jako symbolické gesto přátelství. Podle poslance Juvala Steinitze na ní měl zájem především premiér Ehud Olmert – chce tak odvést pozornost od závěrečné zprávy Vinogradovy komise, která zhodnotí jeho podíl na kiksech „druhé libanonské války“ v létě 2006. Jenže i Michael Nudelman, poslanec vládní Kadimy, nevidí Bushův vliv jednoznačně – jeho podporu samozřejmě vítá, ale zároveň připouští určitou hrozbu pro Izrael, neboť Bush tlačí obě strany do procesu, který je třeba vést pomalu a opatrně.

Tam, kde Bush „tlačil na pilu“ směrem ke svému historickému odkazu, se moc neprosadil. O to více uspěl tam, kde je doma, a to v oblasti morálních hodnot. Ty, uplatňované v politice, se berou v USA i Izraeli mnohem vážněji než v Evropě. Právě z této pozice se Bush v památníku Jad vašem vyslovil k nebombardování Osvětlemi za druhé světové války. Při

pohledu na letecké snímky tábora, které měli spojenci tehdy k dispozici, řekl: „Měli jsme ji bombardovat.“ Jak poznamenal historik Tom Segev, vůbec poprvé se tak americký prezident vyslovil k rozhodnutí z roku 1944, jež tehdy mohlo zachránit část maďarského Židovstva, poslední velké skupiny transportované k vyhlazení. Šimon Šitrit, bývalý ministr a známý právník, jenž v roce 1990 vedl fiktivní soudní proces nad spojenci, teď konstatoval, že Bush dospěl ke stejnému závěru jako on: Spojenci měli vojensky bránit genocidě paralelně se svou hlavní válečnou kampaní proti nepříteli.

KUPČÍME S HLASY

Před čím tedy stojí Izrael? Kongeniálním titulkem to shrnul již zmíněný jeruzalémský deník: *Může koalice sedmašedesáti prosadit stažení na hranice ze sedmašedesátého?* Jinými slovy: Může nejistá většina 67 vládních poslanců z celkem 120 členů Knesetu dojednat s Palestinci jejich státnost v hranicích z června roku 1967? To je hlavní problém – sehnat většinu pro historický krok.

Uzavřít po šedesáti letech existence židovského státu mírovou dohodu s tím, kdo samu ideu Státu Izrael potíral, je čin, který vyžaduje široký konsenzus, nejlépe za účasti názorové opozice (vtírá se třicet let starý příměr, kdy mír s Egyptem uzavřela pravicová Beginova vláda). Pokud teď osud míru s Palestinci závisí na 12 poslancích Šasu, na tom, zda neopustí koalici, až podezřele to připomíná české „kupčení s hlasy“, rozuměj s hlasy poslanců-přeběhlíků Melčáka a Pohanky. A to nejde o nějaký řadový zákon, ale o zásadní mír s nepřitelem.

Herb Keinon to v listu *The Jerusalem Post* rozebírá se znalostí praktik strany Šas, která svou účastí v téměř všech vládách až podezřele připomíná zase české

lidovce. Může ministryně zahraničí Cipi Livniová pokračovat ve vyjednávání zásadních věcí, ví-li, že Šas může následovat Liebermana? Odpověď je prostá: může a zřejmě i bude pokračovat v jednání, neboť pro Šas je jednou věcí jednání a zcela jinou věcí následná dohoda. Keinonův scénář vypadá takto: řádově měsíce bude vláda vyjednávat, Šas bude vyděračsky sklízet své ministerské prebendy a rozpočtové bonusy, ale těsně před hotoovou dohodou zváží, zda ji podepíše, nebo koalici opustí. Takže hlavní

George W. Bush se loučí s Izraelem. Foto archiv.

slovo nemá prezident jediné supervelmoci, ale 12 poslanců Šasu. Tomu se říká kupčení s hlasy.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před 250 lety, 19. 2. 1758, se v Novém Bydžově narodil **PETER BEER**, jedna z velkých osobností haskaly u nás. Po náboženských i sekulárních studiích působil jako učitel v Mattersdorfu, v Novém Bydžově a od roku 1811 pak až do své smrti (10. 11. 1838 v Praze) na hlavní židovské škole v Praze. Vyučoval tu etiku, historii, geografii a přírodní vědy. Kromě toho psal spisy pro mládež a učebnice, jako například *Dat Jisruel oder das Judenthum* (Praha 1810), či *Toldot Jisrael. Geschichte der Israeliten bis zur Zerstörung des ersten Tempels* (Dějiny Izraelitů až do zboření prvního Chrámu, Praha 1796), která byla první svého druhu, vyšla v několika vydáních a sám autor ji přeložil z hebrejštiny do němčiny.

Málokterý novinový článek pohnul světem jako ten, který před 110 lety, 13. 1. 1898, vyšel v pařížském listu *L'Aurore*. O necelý měsíc později, 7. února, soud odsoudil autora textu k velké pokutě a roku vězení. Autor, francouzský prozaik Émile Zola, s tím počítal: „Horoucně usiluji jen o jedno,“ napsal „vnést do věci jasno ve jménu lidství, jež tolik utrpělo a má právo na štěstí. Můj plamenný protest je jen výkřikem mé duše.“ Během několika dnů vypukly protižidovské bouře v Marseille, Bordeaux, Montpellieru a v mnoha dalších francouzských městech, v Alžírě trval pogrom několik dnů a byla při něm vydrancována celá židovská čtvrť.

Ta „věc“, do níž chtěl Zola „vnést jasno“, byl rozsudek nad prvním židovským důstojníkem francouzského generálního štábu Alfredem Dreyfusem, který byl neprávem obviněn ze špionáže pro Německo. Byl odsouzen k doživotí na Dábelových ostrovech už roku 1894, ale dá se říci, že teprve Zolovo *J'accuse!*, Žaluji, rozpoutalo jev, který vešel do historie pod názvem Dreyfusova aféra. Francií otřásla po celé desetiletí a stala se důležitou událostí nejen v židovských, ale i evropských dějinách. V aféře poprvé vstoupila do aktivní politiky inteligence jako třída (tehdy také vzniklo slovo intelektuál) a stala se na čas určující silou evropské společnosti.

V průběhu aféry vycházelo najevo, že také ve Francii je antisemitismus masovým jevem a stává se – jako v Německu a Rakousku-Uhersku – součástí programů politických stran. Pro Židy to bylo velké zklamání: právě sem, do země, která přišla s myšlenkou občanské svobody a rovnosti, proudily desetitisíce uprchlíků vyhnaných velkými ruskými pogromy (1881) a situa-

ce ve Francii se jim dosud zdála být dokladem toho, že integrace je možná. Navzdory všemu však v naprosté většině odmítali fantaskní plán, s nímž přišel vídeňský novinář Theodor Herzl ve svém spisku *Judenstaat* (1896): zahrnout ideu asimilace, která se hroutila před očima, a založit židovský stát v Palestině.

Podle legendárního pojetí Herzl odmítl asimilaci poté, co zažil ponižující obřad veřejné degradace kapitána Dreyfuse, pravdou však nejspíše je, že to byla jen poslední kapka. Antisemitismu zažil v Rakousku-Uhersku 80. a 90. let dostatek a zažíval ho i dál; nakonec 14 měsíců po Zolově *J'accuse!* tu vypukla středoevropská varianta Dreyfusovy aféry, aféra Hilsnerova, a ne nadarmo se brzy poté přijel učit do Vídně nenávisť Adolf Hitler.

Foto archiv.

Před 125 lety, 21. 1. 1883, se v Plzni narodil spisovatel, dramatik a básník **OSKAR BAUM**. V dětském věku oslepl a strávil osm let ve slepeckém ústavu v Praze, kde se pak živil jako varhaník v Jeruzalémské synagoze a učitel hudby, řadu let byl také hudebním kritikem deníku *Prager Presse*. Patřil k přátelům Franze Kafky a Maxe Broda a k autorům tzv. „pražského kruhu“. Psal prózy se slepeckou tematikou (*Das Leben im Dunkeln*, Život v temnotě, 1909), *Ein Versuch zu leben* (Pokus o život, 1927) a s židovskými náměty (např. *Die böse Unschuld*, Zlá nevinna, 1913, a *Das Volk des harten Schlafes*, Národ tvrdého spánku, 1937). Za román *Die Schrift, die nicht log* (Písmo, které nelhalo, 1931) získal československou státní cenu za německou prózu pro rok 1932. Vinou protektorátních byrokratů se nestačil zachránit emigrací, osud ho však ochránil od toho nejhoršího: zemřel po operaci v židovské nemocnici v Praze 20. 3. 1940. (tp)

Z NOVÝCH KNIH

František Langer: **Korespondence III.**

Jako devatenáctá část Spisů FL vyšel třetí svazek autorovy korespondence. Obsahuje především dopisy mladého Františka Langera literárnímu historikovi, knihovníku a básníku Janu Thonovi, dále jeho korespondenci s výtvarnými umělci a představiteli literárního a literárně-kritického života. Vydalo nakl. Akropolis v Praze roku 2007. 398 stran; doporučená cena 350 Kč.

Johannes Urzidil, Ferdinand Peroutka: **O české a německé kultuře**

Obsahem knihy je rozhovor, který spolu vedli dva výsostní intelektuálové předválečného Československa. Byl natočený v New Yorku a jeho témata jsou pestrá: osobní vzpomínky, postřehy a literárněvědné a filosofické úvahy. Hovoří o německé a české literatuře, pražské německo-židovské umělecké společnosti, literárních kavárnách, Franzi Kafkovi, jeho díle a vztahu k Mileně Jesenské... Tento osobní i dobový dokument odkrývá mnoho detailů z kulturního i politického zázemí československé společnosti po první světové válce.

Vydala pražská nakl. Dokořán, Jaroslava Jiskrová – Máj roku 2007. 144 Kč, dop. cena 160 Kč.

Stezka návratu, Výběr z Netivot olam Maharal (Rabi Löw)

Jako druhý svazek edice Sifrej Maharal v pražském nakladatelství p3k vychází výběr z etického díla rabiho Löwa *Netivot olam*. Jeho ústředním tématem je vnímání etiky lidského konání podložené citáty z Tanachu a Talmudu. Pro český výbor sestavil editor reprezentativní ukázky ze čtyř „stezek“ a jednu kompletní „stezku“ – Stezku návratu. Jak napsal rabi Löw v předmluvě své knihy: *Je patrné, že staří učenci kladli lidem na srdce moudrá slova o morálce a mnohá z nich se nacházejí v Talmudu, aby vedla lidi po cestách dobrých a přímých. A zdálo se mi správné tato slova sesbírat a uspořádat. Mým jediným přáním je, aby ten, kdo hledá poučení o morálce, která je v souladu s názory rabinů, našel vše pohromadě, v jedné knize. A nazval jsem tuto knihu Stezkami světa (Netivot olam), na nichž není smrti.*

Text z hebrejského originálu z roku 1595 přeložil a komentáři doplnil Jan Diveccký, který napsal i stručný životopis a bibliografii rabi Löwa a slovník pojmů. Kniha má 144 stran, doporučená cena je 219 Kč. Lze ji objednat i zásilkově přímo v nakladatelství p3k (e-shop na www.p3k.cz nebo email: objednavky@p3k.cz). (am)

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiseleova 18, P 1, velký sál v přízemí)

Káva o čtvrté

■ Na únorová pravidelná diskusní odpoledne přijdou tito hosté:

Ve čtvrtek **14. 2.** od 15.00 mezi nás zavítá lékař, nakladatel a obchodník, překladatel Bible i Karla Čapka do kurdštiny a spoluautor kurdské gramatiky **Yekta Uzunoglu**.

O týden později, tedy **21. 2.**, od 15.00 přijal pozvání investigativní žurnalista **Jiří X. Doležal**.

Přijďte do naší kavárny, čeká vás příjemná společnost, přátelé i občerstvení. V průběhu obou odpolední divácká soutěž, pro vítěze cena! Tradiční občerstvení, vstup volný.

Připravil a moderuje Honza Neubauer. Kontakt: jan@neub.biz.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Rozhlasová talk show Tobogan, televizní Dobré ráno, anketa TýTý, 13. komnata, pořad O češtině, knížky o Nataše Gollové a Zdence Sulanové – to vše má jedno společné: **Aleše Cibulku**. Mezi nás přijde v úterý **26. února** v 15.00. Změna programu vyhrazena.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiseleova 15, 3. patro)

■ 4. 2.: **Židovské písně na několik způsobů**.

Hudba zrcadlící vývoj židovského myšlení od lidových písní až po autorské skladby v různých jazycích včetně češtiny. Kateryna Kolcová-Tlustá – zpěv, Milan Arner – klavír, klarinet. Vstupné 60 Kč.

■ 7. 2.: **Maimonidových třináct článků víry**. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona. Článek šestý: *V naprosté věrnosti věřím, že všechna slova proroků jsou pravda*.

■ 14. 2.: **Československá vláda v exilu a holocaust** – jak byla exilová vláda informována o pronásledování Židů a jak na tyto informace reagovala? Přednáší Mgr. Jan Láníček (historik, University of Southampton, Velká Británie).

■ 19. 2.: **Pojďme spolu do muzea**. Povídání s pracovníky ŽMP o jejich práci doplněné zajímavými ukázkami. Část 1. – malby, kresby, grafiky, fotografie. M. Hájková – kurátor, správce sbírky dětských kreseb z Terezína, M. Jelínek – kurátor, správce fotoarchivu ŽMP. Moderuje Petr Brod.

■ 20. 2.: **Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl XII. Derech našim – Cesta žen**: Tělo ženy v židovském náboženském právu. Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Cyklus přednášek hebraistky Terezie Dubinové, Ph.D.

■ 21. 2.: **Máme opravdu duši? – Vývoj konceptu duše v židovství**, část 1. Přednáška dr. Tomáše Kučery, rabína mnichovské liberální komunity Bejt Šalom. Vývoj pojmu v chronologii židovských pramenů od Tóry po současnost, cyklus *Židovství a etika*.

KULTURNÍ POŘADYHella Guthová: *Londýn nad Temží*, pastel.

■ 25. 2.: PhDr. Jan Rataj, CSc. (VŠ ekonomická Praha): **Poválečný vývoj Československa a důsledky jeho zařazení do „východní“ Evropy**.

■ 27. 2.: Marilyn Banner: **Still with Us / Stále s námi** – vernisáž výstavy. Občerstvení.

■ 28. 2.: **Blízký východ včera a dnes: Írán – země královny Ester. Biblická i současná Persie**. Host autora pořadu: odbornice, která působila pět let jako diplomatka naší ambasády v Teheránu. Cyklus přednášek ing. Jana Neubauera představuje oblasti Blízkého východu.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 10. února ve 14.00: **Golem**. Slavný rabi Löw udělal z hlíny Golema. Pak ho oživil. Golem nejdřív Židům pomáhal, pak však přestal poslouchat. Jak můžeme oživit Golema a kde je ukryt dnes? Prohlídka: Staronová synagoga, Golem v ulicích. Jednotné vstupné 40 Kč.

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně je 20 Kč.

Výstavy ve VKC

■ Margo Paran: **Wandering After Little Hints / Putování za drobnými náznaky** – výstava maleb, kreseb a grafiky (dřevořez, monotyp, litografie) izraelské výtvarnice a básničky původem z Kadaně. Do 22. února 2008.

■ Marilyn Banner: **Still with Us / Stále s námi** – výstava abstraktních maleb (pastel, olej) a koláží výtvarnice ze státu Maryland, USA. Od 28. února do 28. března 2008.

■ **Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu** – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

(Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po–čt 10–16, pá 10–15.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 3. 2. v 15.00: **Skryté světlo memory aneb Zpěvy z templů, štetlů a kfarů**. Kantor Mi-

chal Foršt přednese za doprovodu virtuózního hráče na bajan (chromatický knoflíkový akordeon) a výborného pěvce Viktora Bytcheka slavné i neznámé jidiš písně, duchovní zpěvy synagogální a úpravy známých izraelských melodií. Pořádáno ve spolupráci se ŽOB. Vstupné 50 Kč.

■ 7. 2. v 19.00: **Současný Izrael v proměnách času** – přednáška hebraistky a judaistky Mgr. Zuzany Tláškové zaměřená na historii vzniku Státu Izrael od počátků až do současnosti. Vše bude doplněno obrázky a ukázkami moderní izraelské hudby. Vstupné 20 Kč.

■ 12. 2. v 19.00: **George Gershwin – léta 1935–1937**. Tato závěrečná „gershwinovská“ část bude zacílena na finální roky 1935–37, zejména na operu *Porgy and Bess*. Poslechový pořad z cyklu *Hudebníci z diaspor* s podtitulem *Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu* uvede MgA. Jan Beránek. Vstupné 20 Kč.

■ 17. 2. v 15.00: **Simchat Tora čili Radost z Tóry**. V naší dílně si děti zkusí vyzdobit „svou Tóru“ anebo vyrobit tu správnou synagogální oponu, za níž se Tóra skrývá. Dílna pro rodiče s dětmi od 6 let. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 2. v 19.00: **Nepříjemná ústřice** – rozhlasová komedie o nečekaném vývoji jedné služební cesty. V rámci cyklu poslechoových her nazvaných *Desetkrát Josef Červinka* uvádí Mgr. Přemysl Hnilička. Vstupné 20 Kč.

■ 26. 2. v 18.00: **Osm světél** – beseda o knize, která vyšla v loňském roce v nakladatelství Argo. S jejím autorem PhDr. Leem Pavlátém a Hanou Pavlátovou, autorkou ilustrací, bude rozmlouvat Erika Bezdíčková, ukázky z knihy přečtou studenti brněnské konzervatoře. Vstupné 20 Kč.

■ Výstavy: po celý měsíc únor bude v sále výstava fotografií, které při svých četných návštěvách židovských hřbitovů zachytil ing. Milan Slavinger.

VZPLANUTÍ V OLOMOUCI

■ Muzeum moderního umění v Olomouci pořádá do 23. března výstavu **Vzplanutí. Expresionistické tendence ve střední Evropě 1903–1936**, jež představuje sbírku Galerie Ztichlá klika v Praze. Na výstavě lze zhlédnout na čtyři sta grafik, kreseb, obrazů a grafických alb či uměleckých knih od předních i méně známých českých, německých a rakouských expresionistických umělců, z nichž celá řada byli Židé. Kolekce ve své různosti i ucelenosti dokáže představit divákovi široké panoráma dobových uměleckých počínů i historických událostí. K výstavě vychází publikace, která kromě úvodní studie M. Rakušanové obsahuje i medailony všech téměř osmdesáti vystavujících autorů s ukázkami jejich tvorby. O výstavě budeme podrobněji informovat v příštím čísle *Rch*.

INFORMACE ZE SOCIÁLNĚ ZDRAVOTNÍ KOMISE TI

■ Terezínská iniciativa (TI) získala pro rok 2008 od Claims Conference (CC) granty na pomoc obětem protizidovské nacistické perzekuce. Jedná se zejména o zdravotní grant opět ve výši 80 tisíc USD. Konkrétní informace o používání grantu případně podá paní Zlata Kopecská. Zdravotní výbor rozhodl na své lednové schůzi, že podmínky pro vyplácení příspěvků na léky a zdravotní pomůcky zůstanou zatím nezměněné. Do léků bude zahrnut příspěvek za položky na receptu (uvedený na paragonu). Ostatní poplatky (návštěva lékaře, pohotovosti, pobyt v nemocnici) však z grantu propláceny nebudou. Vzhledem k tomu, že kurz dolaru je stále horší, snižuje se i každý rok přepočtená výše grantu na české koruny, a proto je pravděpodobné, že v průběhu roku bude nutné výši příspěvků upravit. Grant na rok 2007 byl dočerpán v první polovině prosince 2007 a zbylé žádosti budou dodatečně vyřízeny v rámci nového grantu začátkem tohoto roku.

V žádostech o příspěvek na léky, zdravotní pomůcky, případně ošetření a lůžkovou péči (s výjimkou neustále stejně se opakujících léků) byste měli velmi krátce vlastními slovy popsat svou zdravotní situaci, nejen poslat paragon. Příspěvky jsou schvalovány na léky, nikoli na potravinové přípravky, které lze volně nakupovat v lékárnách. Jedná se zejména o doplňky stravy, jako jsou vitaminy (pokud nejsou aplikovány injekčně), preparáty na klouby, hubnutí, prevenci apod. V několika případech se stalo, že komise zdravotního fondu přesunula oprávněný, avšak finančně více náročný požadavek klienta ze zdravotního grantu CC na grant naléhavé pomoci, ze kterého je možné jednorázově (1x za rok) přispět také na léky, zdravotní pomůcky apod., a to i vyšší finanční částkou. Podrobná informace o tomto grantu vyšla ve 41. čísle časopisu TI a v Rch 1/2008. Pokud máte známé, kteří jsou ve složité životní situaci a sami si nemožou ze zdravotních či jiných důvodů o příspěvek požádat, napište žádost za ně a předejte ji i se všemi potřebnými údaji kanceláři TI. Budeme rádi, když se dozvíme o těch, kteří výše uvedenou finanční pomoc skutečně potřebují. *Věra Baumová*

WIZO

■ Naše únorová schůze se uskuteční dne **20. 2.** v 15.00 v restauraci Šalom ŽOP. Výbor se sejde ve středu **13. 2.** v 15.00 v Jáchymově ulici. Těšíme se na vás. *Výbor WIZO*

SOCHNUT – SAR EL

■ Židovská agentura Praha zve všechny zájemce o program Sar El do Izraele ve dnech **30. 3.–17. 4. 2008**. Předpokladem pro účast v programu je věk 18 a víc, dobrý fyzický

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

i psychologický stav, zakoupení letenky přes naši agenturu a kapesné. Ubytování a stravování zajištěno. Pro bližší informace pište na náš e-mail: sochnut@volny.cz nebo volejte na 420 224 810 099. *Z. Vyoralová, D. Kolský*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ Příští plenární schůze se koná ve čtvrtek **14. února** v 10.00 ve 3. patře radnice ŽOP, Maiselova 18, Praha 1. Program: 1. Minulost a přítomnost (práce s dětmi a mládeží, můj boj proti osvětimské lži) – Marta Kottová. 2. Naše maminka v odboji – Marta Neužilová. 3. Letošní Den obětí holocaustu a plzeňské události 19. 1. 2008. Popřejeme našim jubilantům, včetně těch, kteří nemohli přijít mezi nás v lednu, pobesedujeme spolu se členy našich rodin a s přáteli u dobrého občerstvení. Těšíme se na shledání!

Děkujeme pracovníkům Střediska sociálních služeb ŽOP za informace o nabídce a práci jejich oddělení (pí. Sidonová a pí. Kopecská) a ing. T. Jelínkovi za zasvěcený, podrobný rozbor situace v Evropě po listopadovém výročí křišťálové noci (mapování neonacistických aktivit a boj proti nim).

Eva Benešová, předsedkyně

VÝZVA RODINÁM PADLÝCH ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ

■ Připravuje se umístění tabule se jmény židovských odbojářů, padlých v boji proti německé fašistické armádě na západní a východní frontě i jinde během 2. světové války. Proto vyzýváme všechny židovské rodiny, které v těchto bojích ztratily někoho ze svých členů, aby na níže uvedenou adresu urychleně napsaly následující údaje o člověku, který zemřel: plné jméno; datum a místo narození; podle možnosti datum, kdy padl, a údaj, v kterých bojích (např. u Sokolova, u Kyjeva, na Ukrajině, na Dukle, na našem území, u Dunkerque atd.). Uveďte laskavě, zda byl příslušníkem čs. zahraniční armády na Západě, na Východě či jinde.

Uvedené údaje o padlém židovském bojovníkovi (ať už zemřel v boji, nebo na následky zranění) posílejte, prosíme, urychleně na adresu: Institut Terezínské iniciativy, Jáchymova 3, 110 00 Praha 1. Můžete je poslat i e-mailem: institute@terezinstudies.cz, tele-

fon je 222 319 212. Za výbor židovských odbojářů děkují Gustav Singer, Jaroslav Poskočil.

LÁZEŇSKÝ POBYT

■ Historická skupina Osvětím pořádá ve dnech **30. března–5. dubna** 2008 relaxační pobyt v lázních Vyšné Ružbachy. Cena zájezdu je 5500 Kč. V ceně je zahrnuta cesta luxusním autobusem, polopenze, asi 10 léčebných procedur a 4 vlety. Přihlášky přijímá: Marta Kottová na tel. č. 606 948 871.

VZPOMÍNKA

■ Dne **22. února** uplyne rok od úmrtí pana **Ladislava Mareše** z Heřmanova Městce. Kdo jste ho znali, vzpomeňte se mnou.

Jitka Blažková, dcera

INZERCE – SEZNÁMENÍ

■ Svobodná slečna by se ráda seznámila s partnerem, tel.: 605 555 867. Zn.: Vzájemná tolerance a porozumění.

MEDAILON HELGY HOŠKOVÉ

■ Česká televize uvede na počátku února medailon terezínské malířky Helgy Hoškové. Pod názvem *Maluj, dokud vidíš* a v režii R. Adlera ho vysílá ČT 2, a to v sobotu **2. února** od 21.55 a v neděli **3. 2.** od 10.00.

MASORTI ZVE

NA CYKLUS PŘEDNÁŠEK

■ Další přednáška z cyklu „Praktický průvodce židovskou náboženskou praxí pro každého“ se koná **14. 2.** ve 2. patře v budově ŽOP, Maiselova 18, od 18.00 do 19.30 a má název *Individuální modlitba – proč, kdy a jak*. Více na www.masorti.cz

IZRAELSKÝ FILMOVÝ KLUB

■ V rámci izraelského filmového klubu se dne **23. února** od 19 hodin v restauraci Šalom (Maiselova 18, Praha 1) koná netradiční promítání. Ukázky ze současných filmů bude rabi Amichai z USA analyzovat ze židovského pohledu. Bližší informace o promítání naleznete na www.cuzm.cz.

PROGRAM SEMINÁŘŮ RAFAEL INSTITUTU

■ Ve dnech **22. a 23. února** se v prostorách Vzdělávacího a kulturního centra ŽMP (Maiselova 15, Praha 1, 3. patro) konají přednášky a semináře o duševním traumatu, jeho prevenci a léčeni pořádané Rafael Institutem. Jedná se o druhý přednáškový blok v rámci tříletého teoretického vzdělávání, které je určené odborníkům (psychologům, psychiatrům, zdravotníkům, sociálním pracovníkům) i laikům. Cena za 11hodinový blok je 1650 Kč. Zájemci se mohou přihlásit na e-mailu eliskajirova@seznam.cz.

ŽNO BRATISLAVA

Blahoželáme jubilantom, ktorí v **januári** oslávili narodeniny: pán František Alexander, nar. 5.1. – 60 rokov; pán Tomáš Ascher, nar. 18.1. – 72 rokov; pani Zuzana Bartová, nar. 8.1. – 74 rokov; pani Božena Beerová, nar. 6.1. – 82 rokov; pani Katarína Bendová, nar. 18.1. – 79 rokov; pani Magda Frkalová, nar. 20.1. – 83 rokov; pani Eva Fundárková, nar. 27.1. – 74 rokov; pani Agneša Horská, nar. 17.1. – 84 rokov; pani Hana Kardošová, nar. 1.1. – 71 rokov; pani Katarína Lajčiaková, nar. 30.1. – 71 rokov; pani Denisa Nikodémová, nar. 28.1. – 72 rokov; pán Ivan Novák, nar. 26.1. – 65 rokov; pán Michal Petráš, nar. 5.1. – 60 rokov; pani Elena Poriezová, nar. 1.1. – 86 rokov; pani Zdenka Rajska, nar. 20.1. – 55 rokov; pani Alica Smutná, nar. 1.1. – 80 rokov; pani Magda Stančíková, nar. 1.1. – 86 rokov; pani Edita Tauberová, nar. 16.1. – 85 rokov; pani Alžbeta Veselá, nar. 1.1. – 89 rokov; pani Eleonóra Vítková, nar. 2.1. – 79 rokov; pán Pavel Vízner, nar. 12.1. – 55 rokov, a pani Dáša Zvončeková, nar. 26.1. – 55 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Dodatočne gratulujeme pánu Pavlovi Reichovi k 50. narodeninám. Za oneskorenie sa ospravedľujeme.

Srdečne blahoželáme našim jubilantom, ktorí vo **februári** oslavia: pani Eva Bihellerová, nar. 29.2. – 60 rokov; pán Juraj Bock, nar. 27.2. – 72 rokov; pani Zuzana Diamantová, nar. 6.2. – 70 rokov; pani Irena Galanová, nar. 21.2. – 80 rokov; pani Alica Gažíková, nar. 4.2. – 80 rokov; pani Lily Grünová, nar. 14.2. – 83 rokov; pán Vladimír Janiček, nar. 24.2. – 81 rokov; pani Ingeborg Kaufmannová, nar. 21.2. – 80 rokov; pani Olga Lörcinczová, nar. 10.2. – 87 rokov; pán Ernest Neustadt, nar. 24.2. – 92 rokov; pán Pavol Polák, nar. 14.2.1925 – 83 rokov; pani Agneša Schauerová, nar. 17.2. – 60 rokov; pani Valéria Slámová, nar. 12.2. – 80 rokov; pani Marta Szilárdová, nar. 15.2. – 85 rokov; pani Judita Šándorová, nar. 16.2. – 72 rokov; pani Magda Šimková, nar. 14.2. – 80 rokov; pani Magda Šimková, nar. 18.2. – 88 rokov; pani Dalma Špitzerová, nar. 5.2. – 83 rokov; pani Eva Švecová, nar. 26.2. – 76 rokov; pani Anna Veselá, nar. 20.2. – 94 rokov; pani Silvia Veselá, nar. 6.2. – 85 rokov; pán Jozef Weiser, nar. 16.2. – 92 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Naše rady opustil nebohý pán Bernard Knežo-Schönbrunn vo veku 89 rokov. Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

ŽO BRNO

V **únoru** oslavujú narodeniny tito naši členové: pani Hana Fischerová, nar. 17.2. – 60 let; pan Richard Klauda, nar. 22.2. – 73 let; pan Juraj Neufeld, nar. 1.2. – 72 let; pan Alois

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

Plaček, nar. 18.2. – 71 let a pani Milada Winklerová, nar. 1.2. – 59 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **únoru** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Luděk Blann, nar. 13.2. – 77 let; pani Devora Nováková, nar. 14.2. – 83 let; pani Eliška Homolková, nar. 21.1. – 82 let, a pan MUDr. Jiří Zimmer, nar. 21.2. – 61 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Vo **februári** oslavujú svoje jubileá: pani Helena Barkányová, nar. 19.2. – 86 rokov; pani Valerie Halperová, nar. 11.2. – 88 rokov, a pani Alžbeta Kleinová z Rožňavy, nar. 18.2. – 85 rokov. Milým oslávencom srdečne blahoželáme a do ďalšieho života im prajeme pevné zdravie, veľa elánu a dobrej pohody. *Ad mea veesrim šana!*

S ľútosťou oznamujeme, že vo veku 94 let zomrela pani Alžbeta Neufeldová. Pohreb sa konal 2. januára 2008 na Židovskom cintoríne v Košiciach, kde sa rozlúčil a pohrebné bohoslužby vykonal pán Peter Háber. Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

ŽO LIBEREC

V **únoru** oslavujú narodeniny pani Petra Špačková, nar. 2.2. – 27 let; pani Renée Dvořáková, nar. 13.2. – 77 let, a pan Jiří Červený, nar. 20.2. – 80 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

Blahopřejeme pani MUDr. Ruth Potěšilové, která dne 3. 2. oslaví 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **únoru** oslavují: pan Petr Bachrach, nar. 5.2. – 79 let; pani Helena Esterkesová, nar. 14.2. – 82 let; pan Jindřich Goba, nar. 14.2. – 75 let; pan Walter Kranz, nar. 22.2. – 85 let; pani Nora Macurová, nar. 22.2. – 64 let; pani Mgr. Hana Poláčková, nar. 1.2. – 51 let; pani MUDr. Šárka Schlesingero-

vá, nar. 22.2. – 38 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narodeniny tito naši členové: ing. Zdeněk Roubíček, nar. 12.2. – 56 let; pani Kateřina Böhmová, nar. 1.2. – 87 let; pan Jaromír Fiala, nar. 13.2. – 40 let; pani Eva Václavíková, nar. 27.2. – 75 let, a RNDr. Ruth Hálová, nar. 26.2. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

Blahopřejeme našim členům, kteří v **únoru** oslavují narodeniny: pan Alexander Beer, nar. 7.2. – 91 let; pan Eduard Belas, nar. 8.2. – 88 let; pani Eva Dobešová, nar. 3.2. – 75 let; pani Alena Fischerová, nar. 8.2. – 85 let; pani Gertruda Hledíková, nar. 4.2. – 88 let; pani Anna Jará, nar. 26.2. – 82 let; pani Věra Jílková, nar. 1.2. – 86 let; pani Rozálie Krčíková, nar. 27.2. – 97 let; pani Věra Milchero- vá, nar. 15.2. – 84 let; pani Dagmar Nebeská, nar. 17.2. – 82 let; pan Alfred Schiller, nar. 1.2. – 87 let; pani Marie Schneiderová, nar. 26.2. – 87 let; pan Pavel Stránský, nar. 20.2. – 87 let a pani Emma Šternová, nar. 10.2. – 85 let. *Ad mea veesrim šana!*

Zpětně přejeme vše nejlepší pani Věře Schimmerlingové, nar. 26. 1. – 83 let; panu Zdeňkovi Herrmannovi, nar. 8.1. – 81 let, a panu Richardovi Müllerovi, nar. 29.1. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 22. 12. 2007 zemřela ve věku 82 let pani Soňa Strnadová. Pohřeb se konal 28. 12. na Novém židovském hřbitově v Praze 3 Strašnicích.

Dne 30. 12. 2007 zemřela ve věku 88 let pani Regína Pelánková. Se zesnulou jsme se rozloučili dne 3. 1. 2008 v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze.

Dne 30. 12. zemřel ve věku 85 let pan prof. Jiří Franěk.

Dne 24. 1. zemřel ve věku 84 pan ing. Richard Svoboda. Pohřeb se konal 28. 1. na Novém židovském hřbitově v Praze 3 Strašnicích.

ŽO TEPLICE

V **únoru** blahopřejeme těmto našim členům: panu Michaelovi Lichtensteinovi, nar. 23.2. – 57 let, a slečně Ivaně Mertové, nar. 12.2. – 16 let. *Ad mea veesrim šana!* přeje celá te- plická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Upřímně blahopřejeme pani Mgr. Zdeňce Matičkové a panu Mgr. Pavlu Ťupkovi, kteří v **únoru** oslaví narodeniny. *Ad mea veesrim šana!*

13,2 MILIONU

Podle údajů *Institutu pro výhledy židovského národa* zveřejněných na počátku ledna v Jeruzalémě žilo v r. 2007 na světě 13,2 milionu Židů. Je to zhruba o 200 000 víc než v r. 2006. Zatímco v diaspoře loni ubylo 100 000 Židů, počet židovských obyvatel Izraele o 300 000 vzrostl. Izrael je nyní domovem pro 41 % světového Židovstva. Podle průzkumu téhož institutu se ukázalo, že většina amerických Židů se v důsledku druhé libanonské války a iránské nukleární hrozby obává o bezpečnost Izraele. Respondenty z Evropy a Latinské Ameriky to zajímá méně a domnívají se, že problém radikálního islámu se v jejich zemích řeší úspěšně.

JEDINÝ PŘEŽIVŠÍ V KONGRESU

Kvůli vážné nemoci ukončil v lednu svou dlouholetou práci v americkém Kongresu demokrat *Tom Lantos*, předseda zahraničního výboru Sněmovny reprezentantů. Jediný člen Kongresu, který prošel holocaustem, se narodil r. 1928 v Budapešti. Za války se účastnil podzemního hnutí a přežil díky záchranným akcím Raoula Wallenberga (r. 1981 se pak zasadil o to, aby byl Wallenberg jmenován čestným občanem USA). Roku 1947 se vystěhoval do USA, později se stal profesorem ekonomie v San Francisku.

KOMISE PRO BEDUÍNŮ

V Izraeli žije na 160 000 beduínů, většina z nich v Negevu. Zatímco asi polovina z nich přijala nabídku vlády a přestěhovala se do nových osad, ostatní trvají na tom, že půda, na níž kočovali jejich předci, patří jim, a chtějí žít tradičním způsobem. Volný kočovný pohyb pouští chce však vláda omezit a nároky na půdu příliš neuznává. Beduíni jsou přítomni spolu s drůzy jediní Arabové, kteří slouží v izraelské armádě a ke státu se chovali velmi loajálně – o to je jejich kauza citlivější (viz rozhovor v *Rch* 10/07). Loni byla proto zřízena osmičlenná nezávislá komise (se dvěma zástupci beduínů), v jejímž čele stojí bývalý soudce Nejvyššího soudu Eliezer Goldberg. Jejím úkolem je navrhnout řešení problému, určit výši odškodnění za zabranou půdu a nabídnout beduínům náhradní pozemky.

OBÁLKY V BAD AROLSENU

Jak jsme informovali v minulém *Rch*, byly veřejnosti zpřístupněny archivy nacistických dokumentů v německém Bad Arolsen. Nedávno se sem vypravilo několik příbuzných vězňů, kteří zahynuli v koncentračním táboře Neuengamme poblíž Hamburku. Měli svým způsobem štěstí,

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Hella Guthová, Sedící Cikánka, akvarel, 1931.

protože pracovníci archivu jim mohli předat něco výjimečného – malé hnědé obálky, kam Židé při příchodu do tábora odevzdali to, co měli u sebe. Obálky dostalo 22 rodin z Holandska, byly v nich hlavně rodinné fotografie, ale i další předměty, např. náprsní taška malíře, na které byly ještě stopy barvy. Většina materiálu v Bad Arolsenu ovšem sestává z formulářů, které vyplňovali nacisté. Bližší údaje o archivu lze nalézt na stránkách www.its-arolsen.org.

JAD VAŠEM V ARABŠTINĚ

Jeruzalémský *Jad vašem* zahajuje provoz svých webových stránek v arabštině. Doufá, že tak alespoň trochu ovlivní arabské povědomí o holocaustu. Napříč arabským světem se pohled na šoa různí – od prosté nevědomosti až k totálnímu popírání; časté je tvrzení, že holocaust se sice udál, ale že jím nyní Izrael ospravedlňuje své chování k Palestincům. V mnoha arabských městech se bez obtíží dostane nacistická literatura. „Popírání holocaustu je tam běžné,“ říká Edward Walker, bývalý izraelský velvyslanec v Egyptě. „Studenti píšou své doktorské práce a přitom popírají šoa, dospělí tvrdí dětem, že holocaust je podvod.“ Tentýž názor má podle průzkumu veřejného mínění i 28 % arabských občanů Izraele.

KNIHOVNA VE VILNIUSU

V hlavním městě Litvy Vilnius má vzniknout velká veřejná knihovna zaměřená na židovství, již městu věnuje Američan Wyman Brent. Knihovna bude mít asi sto tisíc anglických publikací zabývajících se židovskou historií, kulturou a judaismem, dále tematické kompaktní disky, DVD a různé příručky. Ve Vilnius žije na 4000 Židů, fungují zde dvě modlitebny – velká Chorální synagoga z 19. století, v níž slouží bohoslužby vrchní rabín Litvy a Vilnius Chaim Burstein, a centrum Chabadu; dále tu je střední škola Šolema Alejchema, v níž studuje 200 žáků, a Židovské muzeum Gaona z Vilna.

Právě ve Vilnius se v r. 2004 odehrál velký spor mezi místní obcí a Chabadem, který si činil nárok na vedení obce i synagogy; vše vyvrcholilo fyzickými útoky na rabího Bursteina a dočasným uzavřením templu.

ZLATÉ GLÓBY

Mezi letošními výherci cen Zlatý glóbus, jež uděluje hollywoodská Asociace zahraničních novinářů, je několik židovských laureátů. Cenu pro nejlepšího herce získal Daniel Day-Lewis za roli ropného magnáta ve filmu *Až na krev* (není bez zajímavosti, že jeho manželka Rebecca je dcerou dramatika Arthura Millera), stejnou cenu v kategorii hudební či komediální seriál dostal David Duchovny za roli v sitcomu *Californication*. Cenu za nejlepší neamerický film získal francouzský malíř a hudebník Julian Schnabel, režisér snímku *Skafandr a motýl*. Ocenění za celoživotní přínos světové kinematografii získal Steven Spielberg a cenu za nejlepší scénář bratři Ethan a Joel Coenové za film *Tahle země není pro starce*. (am)

רוש חודש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: sefer@volny.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 2. 2008. **Cena 15 Kč**